

REGIONAL EDUCATION AND INFORMATION CENTRE
FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN SOUTH-EAST EUROPE
REGIONALNI CENTAR ZA OBRAZOVANJE I INFORMISANJE
IZ ODRŽIVOG RAZVOJA ZA JUGOISTOČNU EVROPU

Konrad
Adenauer
Stiftung

OKOLINSKI VODIČ ZA POLITIČARE

Sarajevo 2016.

OKOLINSKI VODIČ ZA POLITIČARE

Sarajevo, oktobar 2016.

Okolinski vodič za političare

U okviru projekta	Održivi put za mlade političare u Bosni i Hercegovini
U saradnji sa	Fondacija Konrad Adenauer – Predstavništvo u BiH
Implementacija	Regionalni centar za informisanje i obrazovanje iz održivog razvoja u JI Evropi

Stavovi i mišljenja izrečeni o ovom dokumentu su isključivo stavovi REIC-a,
a ne Fondacije Konrad Adenauer.

Raspoloživo na:
www.reic.org.ba

Sarajevo, oktobar 2016.

Sadržaj

1. Priroda i društvo.....	7
2. Stanje	11
2.1. Okolinska Kuznets-ova kriva.....	13
2.2. Osnovni okolinski principi u međunarodnom sporazumjevanju	18
3. Ideologija političkih partija i okolina	25
3.1. Tri sektora ideologije i identiteta	26
4. Okolina u programu partija u Jugoistočnoj Evropi	37
5. Analiza sadržaja okoline u programima političkih partija u BiH	41
6. Zakonski okvir.....	43
6.1. Učestvovanje u javnosti i pristup informacijama.....	48
Prilog I - Propisi o okolini u Bosni i Hercegovini.....	59
Prilog II - Propisi o energijskoj efikasnosti i obnovljivim izvorima energije u Bosni i Hercegovini	91

1. Priroda i društvo

U razvoju društva na Planeti Zemlja karakteristična su sada dva nivoa razvoja društva. Prvi nivo je doba prvobitne ljudske zajednice, kada su svi resursi bili zajednički. Čovjek se ponašao kao životinjska vrsta i praktično su važili zakoni ekologije.¹

Razvojem proizvodnih mogućnosti (u prvom redu u oblasti stočarstva, a zatim poljoprivrede), te činjenicom da pojedine osobe ili grupe ljudi posjeduju određene psihofizičke prednosti nad drugima, koje im omogućavaju da zauzmu bolji (ekonomski i politički) položaj u društvu, i druge podrede sebi, dolazi do pojave država čiji se razvoj bazira na postojanju vrijednosti roba i rada, a kasnije i resursa.²

¹ Ekologija je prirodna nauka, mada se često koristi kao sinonim za okolina ili čak nauka o zaštiti okoline.

²<https://bs.wikipedia.org/wiki/Dr%C5%BEava> (2016-05-05)

OKOLINSKI VODIČ ZA POLITIČARE

Dakle, dok je u prvom nivou razvoja društva ključna nauka za objašnjavanje pojava bila ekologije, u drugom nivou to je ekonomija³.

Ekonomске nauke proučavaju kako društvo koristi oskudne resurse da bi proizvela određena dobra i usluge i raspodijelila ih među ljudima.

U osnovi gore navedene definicije su dvije ključne zamisli u ekonomiji.

- prvo: sva su dobra oskudna. Ne postoji način da neka zemlja može proizvoditi beskonačne količine dobara. Iz toga proizlazi da bez obzira na to koliko ekonomija neke zemlje bila razvijena ona ne proizvodi dovoljno da bi mogla dugoročno zadovoljiti čak i mali broj želja svih svojih stanovnika.
- pošto su želje neograničene, a dobra ograničena ekonomija mora pronaći način da dobra proizvodi u svakom trenutku na najefikasniji mogući način. Efikasnost je, dakle, druga bitna odrednica savremenih ekonomija.

Iz ove dvije zamisli se javljaju tri osnovna pitanja u ekonomiji. To su "šta", "zašto" i "za koga" (proizvoditi). Odnosno svako društvo mora izabrati koje će robe proizvoditi, na koji način (više ili manje efikasno) i kako će dobra biti raspodijeljena (alokacija dobara i usluga). Ta tri problema su centralni problemi oko kojih se vrti ekonomija bilo kojeg društva u svijetu.⁴

³ Detaljnija analiza bi pokazala da je to sociologija (nauka o društvenom ponašanju); preskačući tu činjenicu danas tumačimo da su društvene pojave vezane za ekonomiju.

⁴<https://bs.wikipedia.org/wiki/Ekonomija> (2016-05-05)

Inače problem alokacije resursa je ključni problem sa kojim se sve ekonomije suočavaju u današnje vrijeme, a čije se rješenje čak i ne nazire. Nepovoljna alokacija resursa dovodi do sve većeg jaza između bogatih i siromašnih, dovodi do nekontrolisanog crpljenja i korištenja resursa, proizvodi prekomjerne količine otpada i troši enormne količine energije, negativno utiče na okolinu⁵ i ljudsko zdravlje. Pri ovome, pozitivni i negativni uticaji ovakvog ekonomskog sistema su neravnomjerno raspoređeni na Planeti.

⁵Mada su to semantički tri različita pojma, u zakonodavstvu Bosne i Hercegovine za engleski termin *environment* koriste se tri termina: okolina, okoliš i životna sredina kao *termini legali*. U ovom tekstu korišten je termin okolina kao *terminus technicus* (A. Knežević i V. Simončić).

2. Stanje

Nusprodukt, neočekivani, neželjeni produkt ekonomskog sistema su uticaji na okolinu (okolina je ono što okružuje određenu teritoriju ili pravni subjekt, a sastoji se od prirodnog, izgrađenog i organizovanog).

Iskustvo je pokazalo da uticaji na okolinu rastu sa razvojem ekonomije u društvu, do određenog nivoa, a zatim dolazi do pada. Smanjenje uticaja na okolinu je rezultat tehnološkog razvoja (mjere za prevenciju i odgađivanje), kao i razvoja svijesti i uvođenja adekvatnih instrumenata države i sistema menadžmenta.

Znači, država uvodi ekonomske instrumente⁶ kojima nastoji da razvoj usmjeri ka okolinski prihvatljivijim. A vlasnik sredstava

⁶Ekonomski instrument je bilo koji instrument koji ima za cilj promjenu u ponašanju ekonomskih subjekata internalizacijom okolišnih troškova kroz promjenu u poticajnoj strukturi s kojom se ovi subjekti suočavaju (radije nego naredbodavni standardi ili tehnologije). Koristi finansijska sredstva da motivira zagađivače da smanje zdravstvene i okolišne rizike uzrokovane njihovim postrojenjima, procesima ili proizvodima., te utiče na troškove i

OKOLINSKI VODIČ ZA POLITIČARE

za proizvodnju opet nastojida te instrumente iskoristi za razvoj svog biznisa. Na svjetskom nivou to dovodi do povećanja neravnoteže između razvijenih zemalja i zemalja u razvoju, posebno kategorije najmanje razvijenih država. Pitanje okoline na Planeti, je praktično pitanje razvijeni – u razvoju ili nerazvijeni. Ovo se naročito odnosi na problematiku klimatskih promjena.

Pitanje politike prema okolini danas je vezano za termin *globalizacija*.

Ekonomska dimenzija ima, bez sumnje, veliko značenje i ona je jedan od važnih uzroka i pokretača procesa globalizacije i u drugim područjima. Pri tome se ni u kom slučaju ne smije zaboraviti da globalizacija obuhvata mnogo više od rastuće integracije svjetske ekonomije i da se zbog toga ne smije ograničiti na ekonomske procese, što se često događa.

Mnoge različite naučne discipline (prije svega iz oblasti ekonomije, historije, te političke nauke i sociologija) imaju poteškoća u pronalaženju jedinstvene i opštevažeće definicije pojma globalizacija. Međutim, to ne treba da čudi s obzirom na to da je taj zadatak sličan odgovoru na pitanje kvadrature kruga.

Često se značenje pojma globalizacija povezuje s epohalnim značenjem industrijske revolucije. Često se ukazuje na važnost međusobne zavisnosti, povezivanja i razmjene. Mnogi su pokušaji definisanja pojma globalizacija. U svakom slučaju globalizacija nije stanje nego proces. Pitanje je koliko je taj proces upravljiv, ko njim upravlja, a koliko je posljedica tehnoloških isatim vezanih i društvenih promjena.

dobiti alternativnih akcija koje su raspoložive ekonomskim subjektima, utičući na ponašanje koje je prihvatljivo za okoliš.

Jedna od kritičnih tačaka globalizacije je osamostaljivanje ekonomije koju politika više ne može kontrolisati.

2.1. Okolinska Kuznets-ovakriva

Tumačenje Okolinske Kuznetsove \cap krive

Ovdje se ponavlja da globalizacija uvodi nove odnose na liniji razvijeni i oni u razvoju.

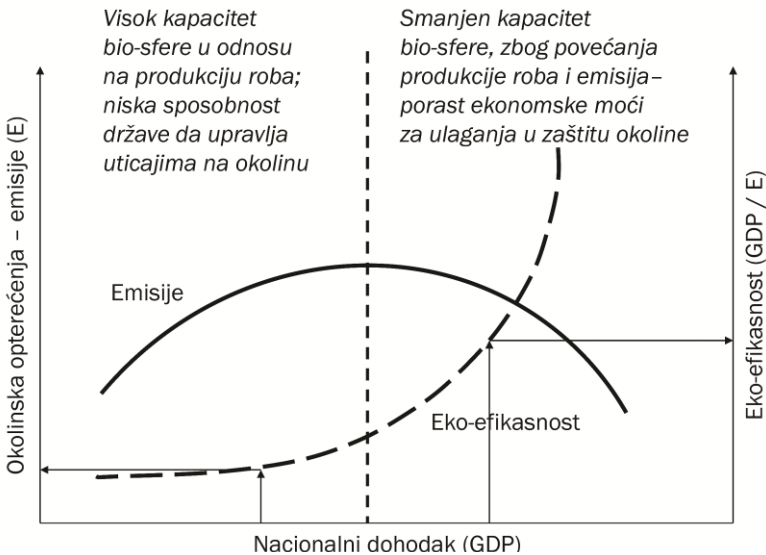
Okolinska Kuznetsova kriva⁷ omogućava razumijevanja istorijskog procesa – povećavanja uticaja na okolinu i smanjivanje tog uticaja vezano za ekonomski razvoj. Povećavanje uticaja na okolinu je u određenom periodu razvoja i nužno i moguće (okolinski dozvoljeno), a zatim dolazi razdoblje kada je smanjivanje uticaja na okolinu i nužno i moguće (tehnički i ekonomski) – slika 2.1.

U prvoj fazi tehnološkog i industrijskog razvoja rastu emisije, ali je tada (još uvijek) visok kapacitet biosfere da prihvati prouzrokovane emisije, a niska je sposobnost države (tehnoekonomska i administrativna) da reguliše emisije.

U drugoj fazi tehnološkog i industrijskog razvoja smanjen je kapacitet biosfere da kompenzira uticaje na okolinu, ali je porasla sposobnost države (tehnoekonomska i administrativna) da reguliše emisije, te tada dolazi do pada emisije.

⁷ Simon Kuznets je američki ekonomista ruskog porijekla koji je postavio hipotezu da se odnos između bruto nacionalnog dohotka i ekonomske nejednakosti može predstaviti krivom u obliku zvona - \cap krivom. Za svoj rad 1971. godine dobio je Memorijalnu Nobelovu nagradu za ekonomske nauke. Početkom 1990-tih godina Grossman i Krueger na osnovu Kuznetsove krive postavljaju hipotezu Okolinske Kuznetsove krive po kojoj se odnos između bruto nacionalnog dohotka i uticaja na okolinu može predstaviti krivom oblika zvona - \cap krivom.

OKOLINSKI VODIČ ZA POLITIČARE

Slika 2.1. Odnos emisije, GDP-a i eko-efikasnosti

Na slici 2.1. pored toka uticaja na emisiju (Okolinska Kuznetsova kriva) dat je prikaz i vrijednosti eko-efikasnosti⁸. U primjeru koji se daje, eko-efikasnost definisana sa odnosom društvenog bruto proizvoda - BDP (GDP) i emisija (E). U širem smislu riječi razvoj je održivi i kada emisije rastu, ukoliko raste i eko-efikasnost, što je značajno kod definisanja održivosti zemalja u razvoju.

Primjer:

⁸ Eko-efikasnost je odnos dobiti i dobrobiti naprema troškovima i okolinskim opterećenjima; sve četiri veličine treba da su izražene novčanim jedinicama; moguće je izraziti i samo kao odnos dobiti i emisija, kada je dimenzija odnos novčane jedinice i emisije.

U gradu X postoji postrojenje koje proizvodi 500 jedinica proizvoda i ima emisiju 100 jedinica. Predlaže se gradnja novog postrojenja istog proizvodnog kapaciteta, ali sa emisijom od 25 jedinica. Znači, doći će do porasta emisije. A šta je sa ekoefikasnosti?

U prvom slučaju ona je $500 / 100 = 5$.

U drugom slučaju je $2 * 500 / (100+25) = 8$.

Dakle, pored porasta emisije (nepovoljno), raste iznos eko-efikasnosti (povoljno).

Međutim, ovakva analiza, mada potrebna, nije uvijek dovoljna. Ukoliko postoji prijetnja po eko-sisteme, posebno za zdravlje, treba ograničavati / reducirati uticaje na okolinu i pored povećanja eko-efikasnosti.

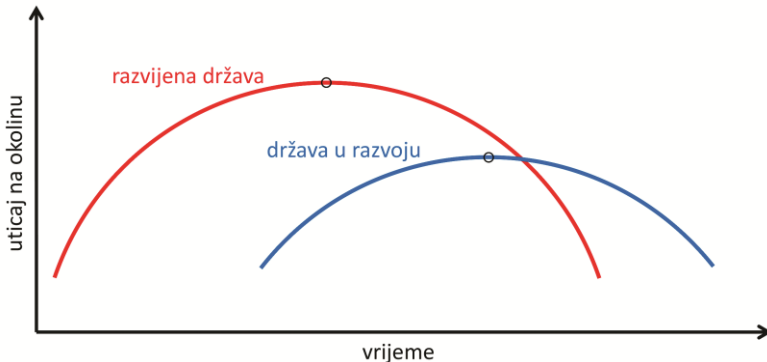
Posebno je pitanje vremena kada treba da dođe do pada okolinskih uticaja. To zavisi od vrste uticaja (značaj uticaja i troškova regulisanja uticaja) kao i ekonomske snage države. Ukoliko se o radi o emisiji čvrstih čestica, sumpordioksida ili ugljendioksida, onda će do tog preloma najprije doći kada se radi o česticama (najniži troškovi), nešto kasnije doći će na red sniženje emisije sumpordioksida, a još kasnije redukcija stakleničkih gasova, čiji je najvažniji predstavnik ugljendioksid.

Kakvi su odnosi okolinske Kusnetsove krive za razvijene zemlje i zemlje u razvoju?

Dvije su karakteristike različitosti. Događaj – maksimalni uticaj prvo će se desiti u razvijenoj državi, kasnije u državi u razvoju. Drugo, intenzitet okolinskih uticaja u tački maksimuma u zemlji u razvoju biće manji nego u razvijenoj zemlji – slika2.2. To je rezultat činjenice da će zemlja u razvoju koristiti (neka)

OKOLINSKI VODIČ ZA POLITIČARE

iskustva razvijene zemlje, a možda i pomoć od nje po osnovi duga prema prirodi razvijenih zemalja⁹.

Slika. 2.2. Odnosi Kusnietsove okolinske krive za razvijenu državu i državu u razvoju

Sada se postavlja pitanje odnosa razvijene države i države u razvoju. Razvijena država želi da nametne okolinske uslove zemlji u razvoju. Zašto? Zato što smatra da je to dobro za zemlju u razvoju, zato što želi da pomogne zemlji u razvoju. Kao i iz drugih razloga. Da li to objektivno odgovara zemlji u razvoju? Ona nije stručno, posebno institucionalno sposobna da sama ocjeni da li je prijedlog razvijene zemlje ili razvijenih zemalja dobar. Može se desiti da se zahtjev za smanjenje okolinskih uticaja preuzme prerano, što nije u saglasnosti sa pravilima održivog razvoja države u razvoju.

Dobar primjer je odredba iz Ugovora o Energijskoj zajednici¹⁰. U aneksu II Vremenski raspored implementacije *aquiusa* o

⁹Dug prema prirodi – v. str. 12

¹⁰Nešto što prethodi čak i predpristupnim pregovorima je osnivanje i postojanje Energijske zajednice. Članice Energijske zajednice su šest država Zapadnog Balkana (uključujući Kosovo), kao i sve države Evropske unije, te i

okolini stoji obaveza da se direktiva o ograničenju emisije iz velikih ložišta implementira do kraja 2017. godine – slika 2.3. Da li je to okolinski i da li je to ekonomski opravdano? Kasnije se pokazalo da to nije opravdano pa su rokovi pomjereni. Možda su još uvijek ti zahtjevi prestrogi za zemlje u razvoju. Smatra da nije. Emisije sumpordioksida u atmosferi u Evropi su opale za preko 70% u odnosu na nivo iz 1980-te, kisele kiše više se ne događaju, postojeće termoelektrane su stare preko 25 godina.¹¹

3. Svaka Ugovorna strana će implementirati Direktivu 2001/80/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 23. oktobra 2001. godine o ograničenju emisije određenih zagađivača u zrak iz velikih pogona za sagorijevanje do 31. decembra 2017. godine.

Slika 2.3. Izvod iz ugovora o energijskoj zajednici¹²

Opravdano je pitanje da li je cilj smanjenje emisije ili je cilj da zemlje u razvoju kupuju tehnologiju i opremu od kompanija u razvijenim zemljama?

Kada bi se novac uložio u povećanje energijske efikasnosti, podstakao bi se razvoj u samoj državi (građevinski sektor, na primjer), a ovako se podstiče razvoj i zapošljavanje u najrazvijenijim državama EU, izvoznicama tehnologija i opreme.

neke druge poput Norveške, Ukrajine i drugih. Cilj Energijske zajednice je ostvarenje slobodnog protoka umrežene energije u Evropi (jedna od četiri slobode EU), http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-5358_en.htm
<http://www.europeanpolicy.org/en/european-policies/single-market.html>

¹¹ Službeni glasnik BiH – Međunarodni ugovori, broj 09/06, od 25.08.2006

¹² U bh- verzijama Ugovora termin polutant je preveden sa: zagađivač, što je pogrešno; uređaj za sagorijevanje je zagađivač, a polutant je zagađujuća materija

2.2. Osnovni okolinski principi u međunarodnom sporazumjevanju

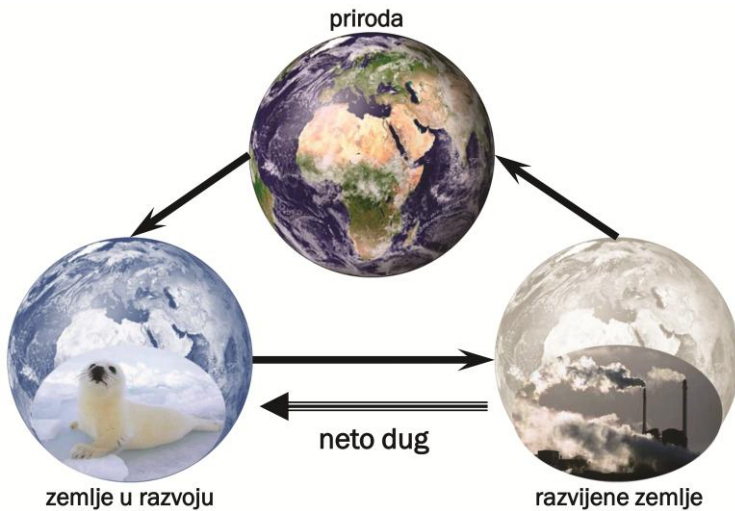
Ekolozi, posebno oni koji zloupotrebljavaju pojam *eko* vole da kažu: Planeta Zemlja je jedan brod kojim zajedno plovimo i imamo zajedničku odgovornost; svi treba da doprinesemo smanjenju zagađivanja ili suzbijanju klimatskih promjena. Jesmo, svi isti na tom brodu, ali se svi ne ponašamo isto, i nismo odgovorni podjednako.

Od 1979. godine međunarodni okolinski sporazumi u okviru Ujedinjenih nacija su pravno obavezujući. Oni sebaziraju na dva osnovna principa:

- zajednička, ali različita odgovornost“ (engl. *Common But Differentiated Responsibility*)
- „Trampa duga prema prirodi“ (*Engl. Debt-for-nature swap*).

Po ovom drugom principu razvijene zemlje duguju za svoj razvoj prirodi, a priroda duguje zemljama u razvoju. Danas razvijene zemlje su se razvile eksploatišući resurse, u iznosima koje premašuju one koji dogovaraju broju stanovnika tih država. Razvijene zemlje su trošile resurse koji pripadaju i zemljama u razvoju i još jedan takav razvojni model (zemalja u razvoju) priroda ne bi mogla da podnese. Stoga razvijene zemlje, imajući na umu svoj dug prema prirodi, (treba da) žele da pomognu zemljama u razvoju. I one to čine. U zemljama u razvoju djeluju razvojne agencije mnogih razvijenih država i u okviru Trampe duga prema prirodi prenose znanja državama u razvoju, znanja vezana za povećanje resursne efikasnosti, kako bi se osigurao razvoj uz manji utrošak prirodnih resursa i manje emisije u okolinu. Po istom principu pomažu ih i finansijski u realizaciji okolinskih i klimatskih projekata - slika 2.4.

Trampa duga prema prirodi ima široku osnovu. Svaki međunarodni okolinski i klimatski sporazum ima posebno poglavlje koje se odnosi na zemlje u razvoju, usmjeravajući ih da ne slijede put kojim su išle današnje razvijene zemlje. Danas postoje nove tehnologije, novi sistemi governansa (vladanja) i zemlje u razvoju imaju danas mogućnost da svoj razvoj vode bliže održivosti, da ne ponavljaju put razvijenih država.

Slika. 2.4. Model *Trampe duga prema prirodi*

Po ovom osnovu postoji čitav niz finansijskih mehanizama za podršku zemljama u razvoju, kako bi se smanjili njihovi uticaji na okolinu. Međutim, problem je što zemlje u razvoju, među njima i Bosna i Hercegovina, nemaju dovoljno razvijene institucionalne i stručne sposobnosti da koriste te mehanizme. Stoga agencije UN (UNDP, UNEP, UNIDO i druge) često, po ugovoru sa vladama država, konkurišu u ime te države kod međunarodnih fondova, te onda one i realiziraju projekat. Međutim, vrlo često vlade tih država ne prate rezultate tih

OKOLINSKI VODIČ ZA POLITIČARE

projekata i ne uključuju njihove nalaze u strategije, planove i propise koje donose.¹³

U Bosni i Hercegovini je prisutan problem u prevođenju stručnih termina sa engleskog, ali je u medijima veći problem u izboru vijesti. Prenose se informacije koje se odnose na razvijene zemlje, na njihove okolinske i klimatske obaveze. Onda se stvara mišljenje da i mi u Bosni i Hercegovini moramo da ispunimo te zahtjeve (koji se odnose na razvijene države), te radimo na tome, trošimo vrijeme i trošimo novac koga nemamo.

Prevodioci ne moraju da budu stručnjaci za sve oblasti te se sa engleskog „pollution“ prevodi sa zagađenje, a ne zagađivanje; energy, kada se pojavljuje kao pridjev prevodi sa energetski, a ne energijski itd. Onda tu terminologiju prihvataju pojedini domaći stručnjaci, čak i naučnici, i naravno stručni radnici u ministarstvima i na kraju ministri koji su uskočili u tu funkciju, kao rezultat načina tradicionalnog vladanja u Bosni i Hercegovini.

Naravno, nisu svi u svijetu nepošteni prema zemljama u razvoju. Međutim, svjetski biznis jedva čeka neznanje koje im omogućava prodaju njihovog proizvoda. I oni podržavaju

¹³U vrijeme pisanja ovog dokumenta u emisiji na radiju jedan bh. okolinski funkcioner, priča o stvarima za koje je plaćen, ali koje ne razumije. Kaže da se u Bosni i Hercegovini zagađivači plaćaju penale za zagađenje. Prvo, mislio je na zagađivanje, a ne zagađenje (zagađivanje, emisija ili ispuštanje se izražava u tonama godišnje), a zagađenje (bolji je termin zagađenost) na primjeru zraka se izražava u mikrogramima po kubnom metru zraka. Drugo, ne radi se o penalima nego naknadi za emisiju, naknadi za korištenje prirodnih sposobnosti samočišćenja, a cilj naknade je podsticaj da se smanje emisije (zagađivanje, ispuštanje). I treće, ne može se reći za jedno preduzeće koje zapošljava radnika, doprinosi razvoju društva da je zagađivač. Okolinski zakoni u BiH koriste neutralni termin „operator“.

neznanje, odnosno podržavaju širenje krivih informacija, u zemljama u razvoju, bilo preko pojedinih nevladinih organizacija ili preko medija.

Princip *Zajedničke, ali različite odgovornosti* priznaje također da su pojedine zemlje različito odgovorne za uticaj na okolinu, uključujući i uticaj na klimatske promjene. Ali, naglašava da je odgovornost različita. Ovo je jedan od ključnih termina dokumenta o prihvatanju Pariškog sporazuma o klimatskim promjenama (iz decembra 2015.), potpisanim od strane 175 država u Ujedinjenim nacijama 22. aprila 2016. godine.

Svi smo odgovorni za klimatske promjene, ali različito. *Governans*¹⁴ klimatskih promjena ima dva vida: (1) reguliranje sadržaja ugljendioksida i ostalih stakleničkih gasova u atmosferi (engl. mitigation, ovdje prevedeno sa suzbijanje) i (2) prilagođavanje (engl. adaptation) klimatskim promjenama, već nastalim i očekivanim.

Ovdje je posebno izražena razlika između razvijenih zemalja i zemalja u razvoju. Razvijene zemlje su odgovorne za klimatske promjene i one treba da ih suzbijaju (engl. mitigation), da smanjuju svoje emisije stakleničkih gasova. Zemlje u razvoju se nalaze u područjima planete gdje su izražene promjene klime, a ne raspolažu dovoljnim institucionalnim, tehnološkim i finansijskim sredstvima da se prilagođavaju klimatskim promjenama.

Vođeni međunarodnom organizacijom koja je u ime vlade povukla međunarodna sredstva koja pripadaju zemljama u razvoju, a osigurale su ih razvijene zemlje, stručnjaci u Bosni i Hercegovini su uradili nekoliko studija vezanim za razvoj

¹⁴ upravljanje na državnom nivou

OKOLINSKI VODIČ ZA POLITIČARE

Bosne i Hercegovine prema niskokarbonskom, te posebno prilagođavanja klimatskim promjenama¹⁵. Nije primijećeno da su ti nalazi našli mjesto u razvojnim i prostornim planovima u Bosni i Hercegovini.

Već više godina na konferencijama stranaka Konvencije o klimatskim promjenama najavljuju se značajna finansijska sredstva za podršku projektima prilagođavanje poljoprivrede, snabdijevanja vodom, zaštite od poplava i dr. zemljama u razvoju.¹⁶

Podržavaju se zemlje u razvoju da snižavaju svoje emisije stakleničkih gasova, koliko to odgovara njihovim programima razvoja, pri čemu i za to postoji podrška razvijenih zemalja, a u okviru Konvencije o klimatskim promjenama. Bosna i Hercegovina je više nego neaktivna u privlačenju tih sredstava.

Razvijene države plaćaju naknadu na emisije stakleničkih gasova iz nekih privrednih oblasti (termoenergetike na primjer). Na istom tom tržištu, operatori iz zemalja u razvoju nisu obavezni da plaćaju taj vid naknade, čime se povećava njihova konkurentnost na međunarodnom tržištu. Još jedna razlika u tretmanu razvijenih i nerazvijenih država.

Države koje postanu članice Evropske unije smatraju se razvijenim i na njih se odnose okolinske i klimatske obaveze snižavanja emisija. Istina, može se u pretpripravnim pregovorima postići da postoji određeni pomak (do 10 godina)

¹⁵http://ba.one.un.org/content/unct/bosnia_and_herzegovina/bs/home/pr esscenter/joint-response-to-climate-change-in-bosnia-and-herzegovina.html

¹⁶Nije poznato da li se takvi projekti pripremaju u Bosni i Hercegovini, ili će opet za ta sredstva konkurisati međunarodne organizacije i sprovoditi projekte po svom izboru, kako to danas rade.

u udovoljavanju tim zahtjevima, kao i potrebna stručna i finansijska pomoć.

Okvir za djelovanje prema zaštiti okoline vezan je za pojam održivi razvoj. Veliki je broj definicija održivog razvoja. On se najčešće vidi kao kompatibilnost društva, ekonomije i okoline. Ishodište je u definiciji koju je dala Brundtland-ina komisija 1987.godine: Održivo društvo je društvo:

- koje zadovoljava potrebe sadašnje generacije i
- koje ne ugrožava sposobnost budućih generacija da zadovolje svoje potrebe.

Veliko osvježenje u razmišljanju o održivom razvoju, odnosno načinu rješavanja konflikta društvo – priroda predstavlja objava „Indeksa održivog društva“ (Sustainable Society index)¹⁷ 2008. godine od strane Fondacije za održivo društvo (Sustainable Society Foundation). U ovom dokumentu se proširuje pomenuta definicija održivog razvoja sa još jednim stavom:

- u kome svako ljudsko biće ima mogućnost da se razvija u slobodi, u dobro izbalansiranom društvu i u skladu sa okolinom.

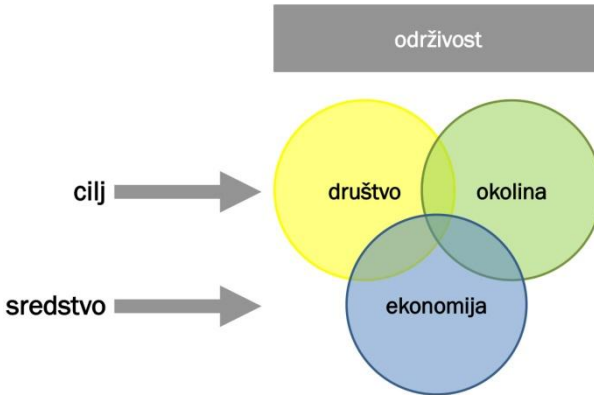
U publikaciji „Indeks održivog društva“ iz 2014. godine posebno je značajno gledanje odnosa tri elementa održivosti: društvo, ekonomija, okolina. Po ovoj definiciji ekonomija nije cilj, nego sredstvo za postizanje društvenih i okolinskih ciljeva (slika 2.5.).

Znači, ciljevi održivog razvoja se odnose samo na društvo i okolinu, a ekonomija nije cilj nego je samo način (sredstvo) za postizanje ciljeva. Ova mala modifikacija definicije, u stvari,

¹⁷<http://www.ssfindex.com/>

OKOLINSKI VODIČ ZA POLITIČARE

predstavlja veliku inovaciju. Glasno je rečeno, mada ne prvi put: *Ekonomija je odgovorna za konflikt između prirode i društva*. I samo se ekonomskim mjerama taj konflikt može razrješavati. Ili još bolje: samo se promjenom ili zamjenom ekonomije konflikt može rješavati.

Slika 2.5. Održivost razvoja prema definiciji Fondacije za održivo društvo

Cjelokupan ekonomski sistem planete je poguban. Stvarna je istina da su akteri konflikta društva i okoline:

- najbogatiji ljudi svijeta, istaknuti državnici razvijenih zemalja i menadžeri svjetskih privrednih korporacija, s jedne strane i
- srednja klasa, siromašni i priroda s druge strane.

Znači, ne radi se o konfliktu prirode s kompletnim društvom, nego konfliktu određene kategorije ljudi sa ostalim ljudima i prirodom, konfliktu gdje su priroda i ostali ljudi svedeni na resurs – prirodni i humani.

3. Ideologija političkih partija i okolina

Političke partije predstavljaju kamen temeljac predstavničke demokratije i u tom smislu imaju jedinstvenu funkciju u odnosu na ostale institucije. Partije mogu objediniti razlike među građanima – kroz ideologije, interese, lidere ili politike – smjestiti ih u državni kontekst i prevesti preovlađujuće ideje u programsku politiku. Političke partije obučavaju i nominuju političke lidere i povezuju institucije vlasti sa elementima građanskog društva, poput ekonomskih, etničkih, kulturalnih, religioznih i ostalih društvenih grupa. Kroz izražavanje principijelnih razlika u mišljenju, političke partije mogu pomoći bolje razumijevanje problema i pronaći rješenja ili moguće kompromise.

3.1. Tri sektora ideologije i identiteta

Prikazana tri sektora ideologije i identiteta predstavljaju smjernice namijenjene pojedinačnim partijama i pojedincima kako bi njihova uvjerenja uskladili u okvirima vodećih političkih ideologija. Jasno definisan politički identitet ima za cilj jačanje političkih partija doprinoseći razvoju konzistentnih politika koje počivaju na opštim vrijednostima. Snažne političke partije sa proaktivnim programskim platformama imaju mnogo veće mogućnosti da osvoje vlast i da obezbijede održivost demokratsog razvoja kako u njihovim zemljama, tako i u datom regionu.¹⁸

Socijaldemokratija

Socijaldemokrata je nastala kao snažan pokret u ranom 20-tom vijeku, temeljeći svoja uvjerenja u filozofiji Karla Marksa (Karl Marx). Marks, koji je pisao kasnih 1800, nepokolebljiv u uvjerenju da je kapitalizam rezultirao eksploatacijom radne snage od strane onih u čijem su posjedstvu bila sredstva za proizvodnju. Marks je predvidio da će to dovesti do revolucije proleterijata i uspostavljanja jednog društvenog i ekonomskog sistema koji će uspostaviti zajedničko vlasništvo nad ekonomskom proizvodnjom. Reformski socijalisti iz ranog 20. vijeka, koji su kasnije evoluirali u socijaldemokrate, vjerovali su da bi reforma u okviru kapitalističkog sistema, mnogo prije nego revolucija, dovela do najbolje forme održivog demokratskog društva. Dvadesetih godina 20. vijeka, socijaldemokratska partija u Švedskoj postala je prva i vodeća partija te vrste u Evropi koja je vlast osvojila na izborima,

¹⁸ Nacionalni demokratski institut za međunarodne poslove, Priručnik o identitetu i ideologijama političkih partija, Vašington D.C., 2008

sprovodeći niz politika usmjerenih na poboljšanje životnih uslova svojih birača. Švedska ekonomija se oporavila od Velike depresije u koju je bila zapala upravo jačanjem ovih mehanizama, što je uticalo i na ostale nacije da učine isto. Socijaldemokrate i danas nastavljaju s promocijom sličnih platformi, i smatraju da je preraspodjela bogatstva kroz oporezivanje i državu blagostanja princip na kojem počiva socijalna pravda.

Desni centar

Desni centar, ili konzervativizam, je pokret koji je nastao od onih koji su se protivili Francuskoj revoluciji i svrgavanju monarhije u Francuskoj. Britanski političar Edmund Berk (Edmund Burke) je bio jedan od prvobitnih lidera konzervativnog pokreta. Podržavao je Američku revoluciju, jer su bivše britanske kolonije uspostavile sopstvene tradicije i društvene sisteme odvojene od britanskih. Međutim, on je Francusku revoluciju doživio kao opako uništavanje davno uspostavljenih ideja utemeljenih u religiji, tradiciji i aristokratiji. Vremenom su konzervativne partije, pored promovisanja važnosti uspostavljenih institucija, uključile socijalna i ekonomska pitanja u njihove platforme. Sedamdesetih godina 20. vijeka, konzervativci su zauzeli stav protiv vladinog miješanja u ekonomske tokove i smatrali su da je socijalna degradacija rezultat politika usmjerenih na postizanje socijalnog blagostanja kojima se smanjivala odgovornost koju pojedinci moraju imati prema sopstvenim životima. Ideologija desnog centra danas obuhvata dvije moderne porodice partija: demohrišćane i konzervativce. Za razliku od svojih kolega konzervativaca, demohrišćani mnogo više favorizuju očuvanje mreža socijalne sigurnosti i promovišu stavove da nevladine institucije, poput crkve, treba da pružaju socijalne usluge.

Liberali

Liberalna ideologija vuče korijene iz borbe za veća prava pojedinaca u okviru monarhije. Politički filozofi, poput Džona Loka (John Locke), utrli su put revolucionarnim idejama, uključujući pojam da su slobodni pojedinci temelj jednog stabilnog društva i da je svrha vlade da zaštiti neotuđiva prava pojedinaca. Liberalni pokreti u Evropi tokom kasnog 18. i ranog 19. vijeka koji su bili zagovornici predstavničke demokratije, podstakli su širenje ekonomskog liberalizma predvođenog Adamom Smitom (Adam Smith). Smit je bio protiv vladinog miješanja u ekonomiju i trgovinu, i vjerovao je da će „nevidljiva“ ruka ekonomije sama ispraviti bilo kakve deformacije.

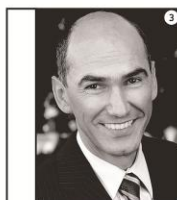
Uprkos činjenici što je doživio ograničenu popularnost za vrijeme dva svjetska rata i Velike depresije, liberalizam je još jednom povratio svoju moć promovišući ograničenu ulogu vlade u obezbjeđivanju socijalnih usluga. Na primjer, liberalne platforme zagovaraju privatizaciju zdravstvenog i ostalih nekad javnih sektora. Dok se liberalizam može sasvim različito definisati u okviru različitih kategorija uključujući politiku, ekonomiju, društvo i kulturu, moderni evropski liberali zadržali su ideju da vladinu ulogu treba ograničiti i da ekonomiju treba decentralizovati.

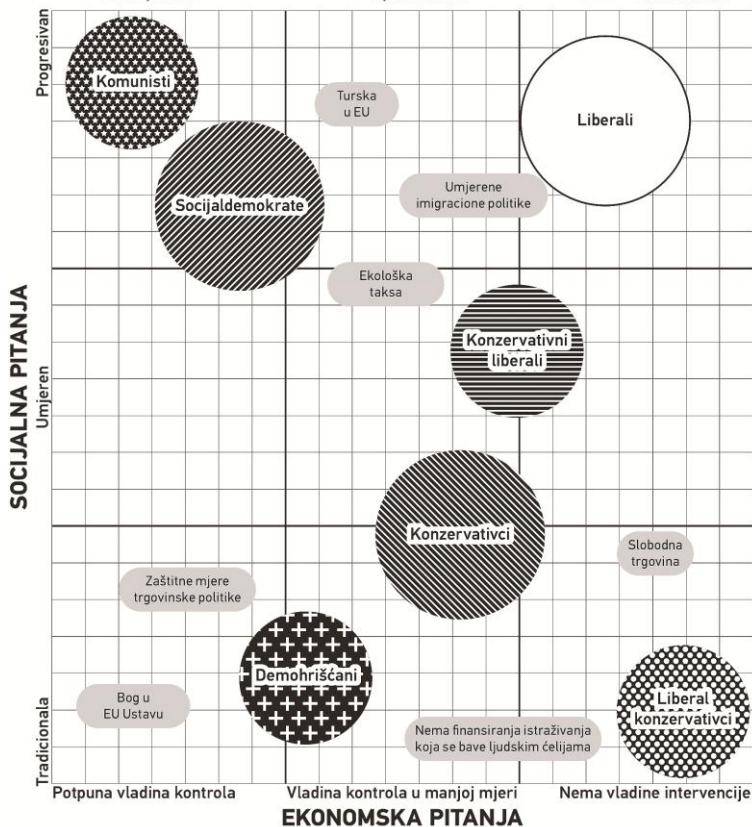
Alfred Gusenbauer,
Austrijski SDP

Angela Merkel,
Njemačka CDU

Janez Janša,
Slovenačka DS

Slika 3.1. Spektar političkog identiteta

OKOLINSKI VODIČ ZA POLITIČARE

Tabela 3.1. Opšte politike socijaldemokratskih političkih partija

Oblast politika	Socijaldemokratska platforma/Programske politike
Ekonomija	Ekonomija bi trebalo da je kapitalistička, ali dobro regulisana kako bi štitila slabe i obespravljene kroz državu blagostanja. Državu blagostanja bi trebalo da karakteriše progresivno oporezivanje i preraspodjela dobara u cilju kreiranja javnih socijalnih programa. Vlada bi trebalo da obezbjedi ili subvencionira određene programe poput obrazovanja, zdravstvene brige, brige o djetetu i razvoja infrastrukture. Interese radnika bi trebalo zaštititi putem sindikata ili radničkih udruženja, a preduzeća regulisati kako bi se spriječila eksploatacija.
Oporezivanje	Umjereni do visokog nivoa oporezivanja u obliku progresivnih poreza, u zavisnosti od visine prihoda pojedinca, neophodni su za obezbjeđivanje javnih usluga.
Trgovina	Trgovinske politike koje štite interese domaće radničke klase i industrije i pravedne trgovine, imaju prednost u odnosu na neregulisanu slobodnu trgovinu.
Rasizam	Rasizam i diskriminacija nisu u saglasnosti sa ciljem socijaldemokratije usmjerenim na stvaranje države koja zagovara jednakost za sve njene građane, kako ekonomsku tako i socijalnu.
Zaštita okoliša	Zaštitu okoliša bi trebalo institucionalizovati kroz zakonodavstvo i vladine regulative. Ohrabruje se visok nivo ulaganja u istraživanja i razvoj alternativnih izvora energije, kao i sprovođenje ekoloških taksi, poput takse na ugljen dioksid, kako bi se osiguralo da ekonomija reflektuje precizne troškove degradacije okoliša.

Oblast politika	Socijaldemokratska platforma/Programske politike
Socijalna sigurnost	Vlada bi trebalo da garantuje osnovne potrebe svojim građanima i da obezbjedi funkcionalne „sigurne mreže“ za bolesne, nezaposlene i penzionere.
Imigracija	Multikulturalizam koji imigranti donose jednoj državi je važan, te bi stoga države trebalo da usvajaju umjerene imigracione politike.
Spoljna politika	Demokratija i zaštita ljudskih prava su međunarodni ideali koje bi trebalo njegovati. Multilateralne institucije su efikasan način za praćenje međunarodnih ciljeva.
Državljanstvo	Državljanstvo je jedan od ključnih inkluzivnih koncepata za prevazilaženje klasnih razlika. Njime se obezbjeđuje veza između naroda i države koja obezbjeđuje usluge svojim građanima kako bi bila sigurna da su svi zbrinuti.
Socijalna politika	Socijalne politike su progresivne i sekularne, i uključuju podršku za rodnu i etničku jednakost.

OKOLINSKI VODIČ ZA POLITIČARE

Tabela 3.2.Primjeri platformi/programskih politika partija desnog centra

Programska oblast	Platforma partija desnog centra/programske politike
Ekonomija	Članice desnog centra generalno favorizuju kapitalizam i slobodnu inicijativu, ali su zabrinuti zbog brzine promjena koje često prate ovakve sisteme. Skloni su da se protive nasilnoj preraspodjeli imovine.
Porezi	Partije desnog centra su na strani poslovnih interesa. Često praktikuju laissez-faire kapitalizam koji više karakteriše ograničena intervencija države u ekonomiji nego kontrola nabavke novca. Porezi su ograničeni i primarno se koriste kako bi finansirali programe koji pomažu vojsku i policiju.
Trgovina	Partije desnog centra podržavaju slobodnu trgovinu i teže ukidanju dažbina koje smatraju protekcionističkim.
Zaštita okoliša	Članice desnog centra, u cilju zaštite slobodne trgovine, oklijevaju pri nametanju ograničenja usmjerenih na zaštitu okoliša u poslovanju. Neke stranke pokušavaju da predstave da globalno zagrijavanje nije problem. Druge, poput Konzervativne stranke Velike Britanije, započinju sa usvajanjem aktivnijih platformi usmjerenih na borbu protiv uništavanja okoliša, uključujući pozivanje na oporezivanje zagađenja kako bi smanjili emisiju ugljendioskida.
Socijalna sigurnost	Većina vjeruje da bi socijalnu sigurnost trebalo privatizovati, pošto strijepe od državne intervencije u ekonomiju.

Programska oblast	Platforma partija desnog centra/programske politike
Imigracija	Članice desnog centra su zabrinute zbog prijetnje nacionalnom suverenitetu i nacionalnim tradicijama, koju za njih predstavlja priliv stranih državljana koji žele da žive u njihovoj zemlji.
Spoljna politika	Spoljna politika desnog centra se temelji na „realizmu“, ili ideji da je svjetska politika nemilosrdna borba za moć između nacija-država koje su prije svega zabrinute za sopstvenu bezbjednost. Stoga, stranke favorizuju spremnost vojske i manje vrednuju međunarodne organizacije.
Državljanstvo	Stranke desnog centra teže uvjerenju da su nejednakosti u zrelim demokratijama legitimne i da nijesu rezultat strogih i nepravednih privilegija. Stoga, vjeruju da je često mnogo gore dozvoliti vladi da „koriguje“ nepravedne privilegije putem intervencionističkih mjera.
Socijalna politika	Dok generalno vjeruju u razdvajanje države i crkve, članice desnog centra obično vjeruju da jedno društvo najbolje funkcioniše pod uticajem uvjerenja ukorijenjenih u religiji. Sumnjaju da problemi poput kriminala i siromaštva mogu biti riješeni socijalnim inženjeringom.

OKOLINSKI VODIČ ZA POLITIČARE

Tabela 3.3. Opšte politike liberalnih političkih partija

Oblast	Liberalna platforma/Politički program
Ekonomija	Pravo lične svojine i sloboda sklapanja ugovora su temelji sloboda. Vlada ne bi trebalo da se miješa u ekonomiju, jer se time narušava ravnoteža na slobodnom tržištu. Ograničenja u trgovini i subvencije vlade biznisu treba ukinuti jer nipodaštavaju pozitivne efekte slobodne trgovine na međunarodnom tržištu.
Porezi	Poreze treba ograničiti što je moguće više, tek toliko da obezbjeđuju dovoljno sredstava kako bi u državi funkcionisale vitalne vladine službe.
Trgovina	Slobodna trgovina je najbolja ekonomska opcija i svako u tom sistemu dobija. Sva ograničenja trgovine predstavljaju težak gubitak za međunarodnu i domaću privredu.
Rasizam	Rasizam ugrožava prava pojedinca. Društvo treba da bude zasnovano na jednakim mogućnostima za sve pojedince i ne treba diskriminisati nikoga na osnovu rase, pola, nacionalnosti ili kulture. Država ne treba nametati jednakost kroz kvote pri zapošljavanju žena i manjina.
Okoliš	Okoliš treba štiti od ljudskog nemara, a ona područja koja su već ugrožena, potrebno je obnavljati. Saradnja sa biznisom može pokrenuti zaštitu okoliša, a održivi razvoj bi trebalo sprovesti kroz zakonodavstvo.
Društvena sigurnost	Bezbjedonosna mreža treba da postoji kako bi se zaštitili bolesni, stariji i nemoćni.
Imigracija	Ne postoji konsenzus o pravu države da ograniči priliv doseljenika. Pojedinci treba da uživaju slobodu kretanja u okviru zemlje i među zemljama.

Oblast

Liberalna platforma/Politički program

Spoljna politika	Postoje razlike među liberalima po pitanju međunarodnih odnosa: <ul style="list-style-type: none">– podrška Ujedinjenim nacijama i međunarodnim institucijama radi prevencije rata– protiv intervencije i skeptični po pitanju korištenja kolektivne sigurnosti
Državljanstvo	Raznovrsnost se smatra preduslovom za pravdu.
Socijalna politika	Građanske slobode bi trebalo proširiti na jednakost svih građana. Određeni standardi zdravstvene zaštite i obrazovanja bi trebalo da budu dostupni svim građanima, dok postoje različiti stavovi među liberalima u kojoj mjeri vlada treba pružati ove usluge, u namjeri da napravi ravnotežu između individualne i kolektivne odgovornosti. Država ne treba određivati lični sistem vrijednosti, bez obzira da li je u pitanju religija ili stil života.
Ljudska prava	Ljudska prava su univerzalna. Smrtna kazna je nehumana i trebalo bi je ukinuti.

4. Okolina u programu partija u Jugoistočnoj Evropi

Koliko je okolinska komponenta prisutna u strategijama političkih partija na području bivše SFR Jugoslavije? Cijeni se da je dosta vjerodostojna informacija vezana za održavanje Zelene akademije.¹⁹

Premda postoje snažne „zelene“ nevladine organizacije, u Srbiji, kao ni u regionu, nema nijedne imalo relevantne zelene političke stranke.

Zelena udruženja u Hrvatskoj, kroz pritisak na institucije, u niz navrata su postigla ozbiljan uticaj. Možda je najbolji primjer Zakon o golfu. Riječ je samo o jednom od nekoliko zakona koji je ukinut tokom mandata premijerke Jadranke Kosor, i to zahvaljujući djelovanju ove organizacije. Tokom rasprave o projektu hidroelektrane Ombla, ekološki udruženja nametnula su se kao ravnopravan partner. Međutim, kako

¹⁹ <https://javniservis.me/2012/09/03/balkan-bez-zelene-politicke-opcije/>

OKOLINSKI VODIČ ZA POLITIČARE

objasniti paradoks da su uprkos jakim udruženjima, stranke koje bi navodno trebalo da na političkom nivou sprovede takve ideje, kao što je Zelena lista, potpuno nebitne. Gotovo da se može reći da je riječ o strankama koje, osim internet-stranice i malog broja članova, nemaju ništa drugo.

Zelene stranke učestvovala su na prvim izborima 1990. pod raznim imenima – i na svim izborima od tada, i to neuspješno. Svima njima zajednička odlika je solidan nivo političke neozbiljnosti. Prostor za zelenu politiku u Hrvatskoj sigurno postoji, ali ni jedna stranka koja u nazivu ima riječ zeleno ne može da uspije zato što je taj pojam njihovim dosadašnjim radom obezvrijeđen. S druge strane, taj prostor su prilično uspješno zauzele nevladine organizacije.

Treći je problem što ni jedna velika etablirana stranka do sada nije artikulisala ozbiljnu zelenu politiku. Moguće je učiti od primjera Danske od prije nekoliko decenija i tadašnjih tamošnjih socijaldemokrata, zelenu politiku i načinkako je moguće sprovoditi i u okviru klasičnih, ideološki određenih velikih stranaka.

Korištenje pojma „zeleni“ kao etikete

Što se političkih stranaka tiče u Srbiji zvanično postoje dvije nominalno zelene partije, Zeleni Srbije i Zelena ekološka partija – Zeleni. Međutim, one u svojim programima iznose stavove koji se direktno kose s načelima zelene orijentacije. Na primjer, zalažu se za zabranu abortusa. Zeleni Srbije su u stvari stranka sastavljena od prijašnjih članova drugih stranaka, uglavnom populista, a ima i nacionalista. Oni su shvatili da je zeleno u Srbiji prazno, nezauzeto polje i koriste tu etiketu bez ikakvih suštinski novih ideja, nego i dalje vode politiku kakva je uobičajena u regionu. Oni sami sebe

doživljavaju samo kao satelite velikih stranaka s kojima ulaze u koalicije. Ne govore neugodne istine koje je nužno reći, niti mogu da mobilišu ljude. Veliki je problem činjenica da su politički i civilni akteri na javnoj sceni prisutni unazad dvadeset godina i da je veoma malo novih lica. Većina njih politički se već oprobala u nekoj opciji, a uz to su ostali zatočeni u diskursu devedesetih.

Za razliku od Hrvatske, ne postoji ni jedno udruženje koje bi moglo da bude jezgro neke nove alternativne političke opcije.

Odsustvo različitosti

Bolje nije ni u drugim zemljama regiona. Zelenim strankama na čitavom području bivše Jugoslavije najveći je problem to što nemaju vrijednost koja ih razlikuje u odnosu na ostale političke stranke, niti predstavljaju pravu zelenu politiku i njene vrijednosti. Zbog toga ne mogu da pređu cenzus na izborima. U Hrvatskoj su na djelu akademske, javne i kulturne scene, postoji značajna podrška takvim idejama, ali stranke iz navedenih razloga do sada nisu uspele da privuku građane.

U Sloveniji postoji pridružena članica Evropske stranke zelenih, Slovenska stranka mladih, koja je devedesetih postizala veliki uspeh i osvajala nekoliko mjesta u parlamentu. Danas ta stranka, međutim, više nije politički faktor.

U Bosni i Hercegovini postoji nekoliko malih stranaka koje su još irelevantnije, a donekle se izdvaja Naša stranka, koja zastupa određene elemente bliske zelenoj politici, između ostalog i prevazilaženje etničkih podjela.

U Makedoniji postoji stranka DOM, također članica Evropske stranke zelenih, ali njen problem je što ne uključuje podjednako makedonske i albanske građane, odnosno

OKOLINSKI VODIČ ZA POLITIČARE

favorizuje većinsko stanovništvo pa bi trebalo da unutar sebe još na tome radi.

Jedna od najvažnijih zelenih stranaka u Evropi, njemački Savez '90/Zeleni, proizašla je iz novih feminističkih, antiratnih, zelenih, antinuklearnih i ostalih društvenih pokreta, i dijela radikalne ljevice. Danas je to etablirana stranka koja je kao koalicioni partner učestvovala u vladama na svim državnim nivoima.

5. Analiza sadržaja okoline u programima političkih partija u BiH

Prije više godina dr. Aleksandar Kneževića na pitanje zašto on ne bi bio osnivač zelene stranke je odgovorio „Mi smo još *zeleni* za to, odgovorio je on“.

Da, zeleni smo za zelene stranke. Ne znamo šta je to – da li se one zalažu za zbranu gradnje svega što zagađuje (a sve zagađuje), ili stavljaju naglasak na zaštitu biodiverziteta i prirode u cjelini, da bi se kroz konflikt sa ekonomskim partijama došlo do nekog srednjeg zaključka ili je to partija koja se zalaže za održivi razvoj, tj. da se okolinska komponenta doda ekonomskoj.

Inače, osnovni zaključak autorâ ovog vodiča je da se dovoljno ne razumije šta je to zaštita okoline, okolinska komponenta razvoja ili održivi razvoj.

Često se koriste termini koji nisu zakonski, tako da ponuđene obaveze nikoga pravno ne obavezuju – da li namjerno ili iz neznanja.

OKOLINSKI VODIČ ZA POLITIČARE

Svakako, najveće nerazumijevanje se vidi u korištenju termina ekologija. Termin ekologija se ne pojavljuje ni u jednom pravnom dokumentu u Bosni i Hercegovini. Ekologija je prirodna nauka (nauka koja objašnjava procese u prirodi). Uticaj na okolinu je društveni problem i ne može se objašnjavati, a kamoli djelovati čak kroz prošireni koncept ekologije.

Druga je stvar da se praktično pristup okolini ne razlikuje kod desnih stranaka („narodnjačke“ stranke) i kod lijevih stranaka (SDP – Socijaldemokratska stranka, DF – Demokratska fronta) i stranaka centra (NS – Naša stranka). Praktično razlike su samo u ozbiljnosti u pristupu, odnosno ozbiljnosti rukovodstva partije.

Očekivalo bi se da su desne partije naklonjene nosiocima kapitala, vlasnicima velikih firmi i da žele manje zaštite okoline, kako bi se smanjili troškovi proizvodnje, da su partije centra i lijevog centra orjentisane ka održivom razvoju, dok krajnje lijeve – zelene žele pretjeranu zaštitu okoline.

Može se zaključiti da definisanje okolinske politike u BiH, idući od stranke do stranke, se ne razlikuje ideološki, jedino u znanju i ozbiljnosti pristupa.

Na kraju, nije dovoljno da se politička partija očituje da ona želi zaštitu okoline, treba da se izjasni za kakav je strateški pravac, na primjer da li se zalaže za sanitarne deponije otpada ili na radikalnu reciklažu i druge R tehnike²⁰.

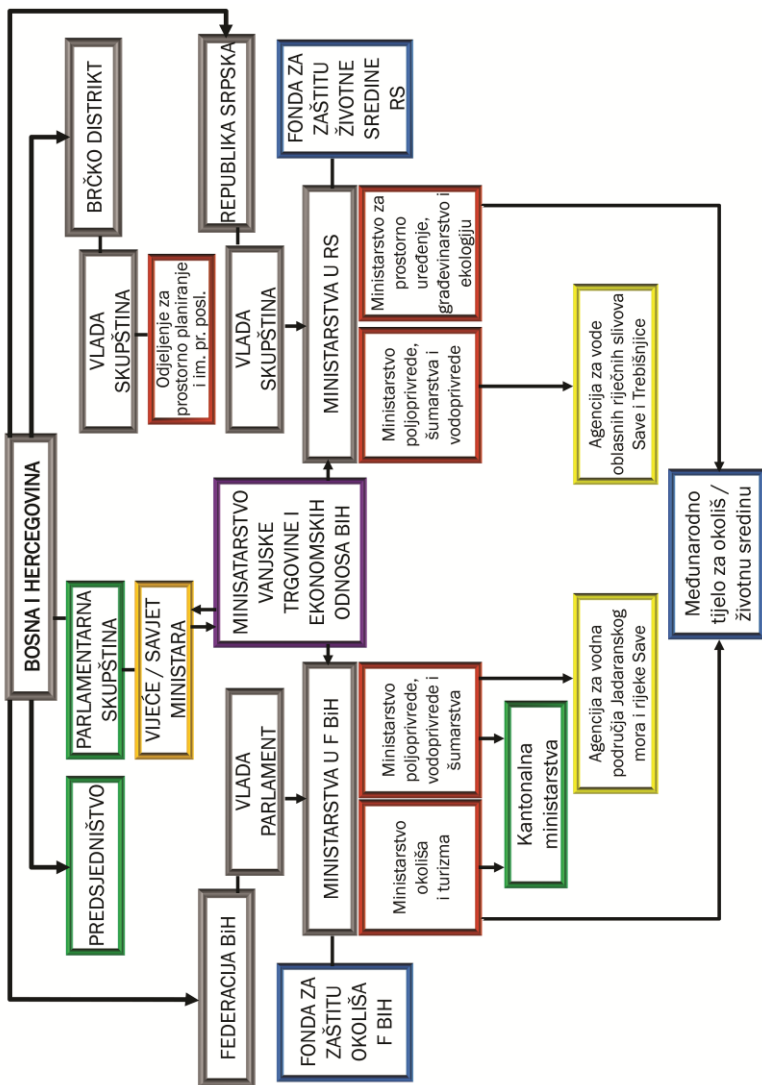
²⁰ Najčešće su to Re-use (ponovno korištenje), Re-utilisation (ponovno korištenje na drugom mjestu i u druge svrhe), Recovery (korištenje korisnih komponenti iz otpada).

6. Zakonski okvir

Sektor okoline i voda nije jasno definiran Ustavom, kao ni nadležnosti države BiH, niti nadležnosti entiteta. Međutim, prema članu III.3c Ustava "Sve vladine funkcije i ovlasti, koje po ovom Ustavu nisu izričito dodijeljene institucijama Bosne i Hercegovine, pripadaju entitetima." Stoga, pitanje okoline pripada entitetima. To znači da entiteti regulišu pitanja okoline svojim zakonima, propisima i standardima. Međutim donošenjem Zakona o ministarstvima i drugim upravnim organima Bosne i Hercegovine (Službene novine BiH, br. 5/03) u martu 2003. godine, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa dobiva nadležnost da se na državnom nivou bavi problematikom zaštite okoline, te pitanjima prirodnih resursa u međunarodnom kontekstu.

Kako se radi o zajedničkom tržištu u Bosni i Hercegovini, to uslovi zaštite okoline moraju biti jednaki za sve učesnike na tom tržištu. Znači, entiteske vlade su dužne da ujednače propise među sobom.

OKOLINSKI VODIČ ZA POLITIČARE

Slika 6.1. Opšta šema upravljanja okolinom u BiH

Organizacija i odgovornosti ministarstava vezanih za okolinu u dva entiteta je slična i određena je zakonom: Zakon o federalnim ministarstvima i drugim administrativnim tijelima u Federaciji Bosne i Hercegovine (Službene novine F BiH 19/03); i Zakon o ministarstvima Republike Srpske (Službene novine RS 70/02, 33/04).

Vlada Distrikta Brčko se sastoji od deset odjela. Pitanja okoline su jedna od funkcija Odjela za komunalne poslove ima zaposlenog stručnjaka u jedinici za logistiku koji je direktno odgovoran za zaštitu okoline.

Dvije su institucije nadležne za međuentitetsku koordinaciju iz oblasti okoline i upravljanje vodama: Međuentitetskotijelo za okoliš/životnu sredinu i Međuentitetska savjetodavna komisija za koordinaciju upravljanja vodama (također poznata kao Međuentitetska komisija za vode) je osnovana početkom 2000. godine, ali je prestala s djelovanjem zbog izmjene u zakonu o vodama 2006.

Ove dvije institucije su osnovane međuentitetskim Memorandumom o razumijevanju. Oba tijela su osnovana na bazi jednakosti i pod direktnom su kontrolom svojih vlada. Institucije BiH ne snose odgovornost niti utiču na njihov rad.

Zakon o zaštiti okoline

Zakonom o zaštiti okoline utvrđuju se prava i odgovornosti pravnih i fizičkih osoba koja obavljaju djelatnosti utvrđene ovim zakonom.

Ovim zakonom utvrđuju se zadaci u području okoline koji proistječu iz međunarodnih konvencija, ukoliko se odredbama međunarodne konvencije ne nalaže drugačije.

OKOLINSKI VODIČ ZA POLITIČARE

Svaka osoba ima pravo na zdravu i ekološki prihvatljivu okolinu kao temeljno ustavno pravo.

Ovim zakonom uređuje se:

- očuvanje, zaštita, obnova i poboljšanje ekološke kvalitete i kapacitete okoline, kao i kvalitete života;
- mjere i uslovi upravljanja, očuvanja i racionalnog korištenja prirodnih resursa;
- pravne mjere i institucije očuvanja, zaštite i poboljšanja zaštite okoline;
- financiranje djelatnosti vezanih za okolinu i dobrovoljne mjere i
- poslovi i zadaci organa uprave na različitim nivoima vlasti.

Cilj Zakona je:

- smanjeno korištenje, sprječavanje opterećivanja i zagađivanja okoline, sprječavanje narušavanja, kao i poboljšanje i obnova oštećene okoline;
- zaštita ljudskog zdravlja i poboljšanje uvjeta okoline za kvalitetu života;
- očuvanje i zaštita prirodnih resursa, racionalno korištenje resursa i takav način privrede kojim se osigurava obnova resursa;
- usklađenost drugih interesa entiteta sa zahtjevima za zaštitom okoline;
- međunarodnu suradnju u zaštiti okoline;
- poticanje javnosti i sudjelovanje javnosti u djelatnostima kojima je cilj zaštita okoline;
- koordiniranje privrede i integriranje socijalnog i ekonomskog razvoja u skladu sa zahtjevima zaštite okoline i
- uspostavu i razvitak institucija za zaštitu i očuvanje okoline.

Određbe ovoga zakona se odnose na:

- sve oblike okoline (zrak, vodu, tlo, biljni i životinjski svijet, krajolike, izgrađenu okolinu);
- sve vidove djelatnosti kojima je svrha korištenje i opterećivanje prirodnih resursa, odnosno, djelovanjena okolinu koje znači opasnost od njenog zagađivanja,
- zagađuje okolinu ili imaju izvjestan utjecaj na okolinu (poput buke, vibracija, radijacije - izuzimajući nuklearnu radijaciju i nuklearni otpad, itd.).

Svako ljudsko biće ima pravo na život u okolini podobnoj za zdravlje i obilje, stoga je individualna i kolektivna dužnost zaštititi i poboljšati okolinu za dobrobit sadašnjih i budućih naraštaja.

Održivost okoline podrazumijeva:

- očuvanje prirodnog blaga na način da stepen utroška obnovljivih materijala, vodnih i energetskih resursa ne prevazilazi okvire u kojima prirodni sistemi mogu to nadomjestiti i stepen utroškane obnovljivih resursa ne prevazilazi okvir u kojemu se održivi obnovljivi resursi zamjenjuju;
- stepen polutanata koji se emituju ne prevazilazi kapacitetu zraka, vode, tla u apsorpciji i izvršenju prerade polutanata i
- stalno očuvanje biološkog diverziteta, ljudskog zdravlja, te kvalitete zraka, vode i tla prema standardima koji su uvijek dovoljni za život i obilje ljudi, biljnog i životinjskog svijeta.

U Prilogu I je dat popis normativnih akata na svim nivoima vlasti u BiH, kao i popis bitnih uredbi o okolini koje su usvojene u posljednjih 10 godina.

Za okolinu često se pominju i pojmovi vezani za proizvodnju tržišnih oblika i korištenje energije. Stoga se u Prilogu II daje

popis pravnih dokumenata vezanih za korištenje energije (energjska efikasnost) i obnovljive (nekarbonske)²¹ izvore energije.

6.1. Učestvovanje u javnosti i pristup informacijama

Mreža Arhus centara u Bosni i Hercegovini

Kada se govori o širokom djelovanju građana prema vlastima, a u odnosu prema okolini od značaja je Konvencija o dostupnosti informacijama, učešću javnosti u donošenju odluka i pristupu pravosuđu u oblasti okoline²².

Kako bi se podržala implementacija ove konvencije u Bosni i Hercegovini, formirana je u Evropi mreža Arhus centara koja predstavlja platformu za razmjenu informacija između nadležnih institucija s jedne i javnosti s druge strane, podstiče transparentnost rada javnih organa, i građanima omogućava da iskažu svoja mišljenja o odlukama koje mogu imati uticaj na okolinu²³.

Vizija Mreže je da potrebe i interes građana predstavljaju odlučujuće odrednice u svim procesima donošenja odluka kojese tiču okoline u Bosni i Hercegovini, a u cilju održivog razvoja i zaštite okoline.

²¹ Biomasa čija se struktura zasniva na ugljiku (karbonu) smatra se nakarbnskom energijom, jer se sagorijevanjem biomase prije njenog truljenja u prirodi ne mijenja ni bilans ni smjer kruženja ugljika u prirodi.

²²https://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/documents/Bosnian_Aarhus_Convention.pdf

²³ <http://www.aarhus.ba/mreza-ac-bih.html>

Misija Mreže Arhus centara je da centri prikupljaju, analiziraju, obrađuju, razmjenjuju informacije iz oblasti okoline, obrazuju zainteresovane strane u oblasti ekološkog/okolinskog prava podstičući transparentnost rada organa uprave i aktivno učešće građana u odlučivanju po pitanjima okoline.

Mrežu Arhus centara u BiH, čine Arhus centri iz Banjaluke, Sarajeva i Tuzle koji:

- olakšavaju pristup informacijama građanima i institucijama,
- pružaju pomoć u ostvarivanju prava na učešće u donošenju odluka o okolini,
- pružaju podršku u pravnoj zaštiti ljudskih prava u oblasti okoline.

Mreža Arhus centara ima zadatak da:

- promoviše demokratske vrijednosti i postupke u očuvanju okoline,
- podstiče transparentnost i odgovornost na svim nivoima odlučivanja,
- aktivno doprinosi unapređenju stanja okoline,
- doprinosi zaštiti prava građana i budućih generacija da žive u okruženju koje ne ugrožava njihovo zdravlje i blagostanje.

Kancelarije Arhus centara su mjesta gdje se građani mogu kvalitetno i pravovremeno informisati o pitanjima iz oblasti okoline, a samim tim i uključiti u proces donošenja odluka.

Pitanja zaštite okoline ostvaruju se putem sudjelovanja svih zainteresiranih građana. Svaki pojedinac i organizacija moraju imati odgovarajući pristup informacijama koje se odnose na okolinu, a kojim raspolažu organi uprave, uključujući i informacije o opasnim tvarima i djelatnostima u njihovim

OKOLINSKI VODIČ ZA POLITIČARE

zajednicama kao i mogućnostsudjelovanja u donošenju odluka.

Organi koji donose propise i tijela nadležna za zaštitu okoline su dužni pomagati i razvijati svijest javnosti, kao ipoticati sudjelovanje u odlučivanju, omogućujući dostupnost informacija široj javnosti.

S ciljem postizanja obeštećenja ili pravne zaštite svaka zainteresirana osoba ima pravo na zaštitu u upravnim isudskim postupcima.

Sistem planiranja razvoja

Ključni mehanizam osiguranja kvaliteta okoline, ali i kvaliteta života je sistem planiranja razvoja, društveno-ekonomskog, prostornog, te posebno okolinskog planiranja. U BiH to podrazujeva donošenje sljedećih programskih dokumenata:

- Međuentitetski plan zaštite okoline;
- Federalna strategija zaštite okoline i Akcijski plan zaštite okoline i
- Kantonalni plan zaštite okoline.

Federalna strategija i Plan zaštite okoline usklađuje se s međuentitetskim planom zaštite okoline.Kantonalni planovi zaštite okoline usklađuju se sa Federalnom strategijom i Akcijskim planom zaštite okoline.Međuentitetsko tijelo za okolinu priprema prijedlog Međuentitetskog plana zaštite okoline.Federalna strategija i planovi zaštite okoline su obavezujući dijelovi sistema okolinskog planiranja.Planiranje zaštite okoline usklađuje se sa socijalnim i ekonomskim razvojnim programima, međunarodnimprogramima razvitka i dokumentima prostornog uređenja.

Plan zaštite okoline donosi Vlada FBiH na prijedlog Federalnog ministarstva. Plan zaštite okoline donosi se zarazdoblje od najmanje pet godina.

Federalno ministarstvo podnosi Vladi FBiH izvještaj o provođenju plana svake dvije godine radi razmatranja, usvajanja i dostavljanja Parlamentu Federacije.

Federalno ministarstvo priprema prijedlog federalne strategije zaštite okoline.

Sastavni dijelovi Federalne strategije zaštite okoliša su i:

- Federalna strategija zaštite voda,
- Federalna strategija zaštite prirode,
- Federalna strategija zaštite zraka,
- Federalna strategija upravljanja otpadom.

Prijedlog federalne strategije zaštite okoline dostavlja se kantonalnim ministarstvima i Savjetodavnom vijeću radidavanja mišljenja i mora biti dostupan javnosti, radi davanja savjeta i primjedbi. Prijedlog federalne strategije zaštite okoliša dostavlja se Međuentitetskom tijelu za okoliš i Vladi Republike Srpske radi davanja mišljenja.

Strategijska procjena okoliša

Organ nadležan za poslove prostornog uređenja pri izradi dokumenata prostornog uređenja koji mogu imatinegativan utjecaj na okolinu dužan je izraditi strategijsku procjenu okoline (SEA)²⁴.

Prilikom izrade strategijske procjene okoline uzimaju se u obzir sastavnice okoline, kvalitetekoline i utjecaj naljudsko zdravlje.

²⁴ Strategic Environmental Assessment

Strategijska procjena okoline izrađuje se i pri donošenju ekonomskih propisa koji mogu imati utjecaj na okolinu(propisi o carini, porezima, obvezama, itd.).

Multilateralni sporazumi u oblasti okoliša

BiH je postala Ugovorna strana u više međunarodnih konvencija i sporazuma. Međunarodnekonvencije i sporazumi koje je BiH ratificirala u skladu s državnim Zakonom o postupkuzaključivanja i izvršavanja međunarodnih sporazuma (Službeni glasnik BiH, broj 29/00) navedenisu u Prilogu I.

Put ka integraciji u EU

EU i BiH su 16. juna 2008. potpisale Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) (eng. Stabilizationand Association Agreement - SAA), koji će stupiti na snagu kada postupak ratifikacijebude dovršen.Privremeni sporazum (eng. Interim Agreement - IA) između Evropske unije i BiH je stupio nasnagu 1. jula 2008. godine. Sporazumom se uspješno stvara slobodno tržište, dok se postepenootvara tržište BiH olakšavajući privredni i društveni razvoj. Ugovorne strane su 16. junau Luksemburgu potpisale Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, kao i Privremeni sporazum.Dok se ne dovrši postupak ratifikacije odredbe Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, kojese odnose na trgovinu, primjenjivat će se putem Privremenog sporazuma.

Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju stvara se okvir za saradnju EU i BiH, a Sporazum jeod ključne važnosti za reformu politike, privrede, trgovine i ljudskih prava u državi. „Osmislit ćese politike i druge mjere kojima će se dovesti do održivog ekonomskog i socijalnog razvoja BiH. Te politike bi trebale osigurati da se i pitanja okoliša od samog početka u

potpunosti uključe ipovežu sa zahtjevima skladnog društvenog razvoja“ (Član 86, stav 2 SPP-u),Izveštaj o stanju okoliša u Bosni i Hercegovini 2012.Vijeće ministara BiH je oformilo 2009. godine osam radnih grupa radi integracije u EU iusklađivanja domaćih zakona s pravnom stečevinom EU. Jedna od tih grupa je Radna grupaza transport, okoliš, energiju i regionalni razvoj, koja broji 25 članova koje imenuju razne institucijena državnom i entitetskom nivou.

Sveukupno gledano, Komisija EU svake godine objavljuje detaljan izvještaj o praćenju procesapreuzimanja i provođenja okolinske pravne stečevine u BiH. Trenutno je proces praćenja dioprojekta Regionalne mreže za pristupanje (eng. Regional Network for Association). Rezultatipokazuju da se približavanje zahtjevima EU ponekad odvija sporo, ali da stabilno napreduje u FBiH i u RS-u.

Finansijski mehanizmi za zaštitu okoliša

Na međunarodnom nivou postoji veliki broj finansijskih mehanizama u oblasti okoliša koji pružajupomoć BiH u rješavanju problema okoliša i poboljšanju zaštite okoliša.Kroz Program Evropske zajednice za obnovu, razvoj i stabilizaciju (eng. Community Assistancefor Reconstruction, Development and Stabilization - CARDS) u periodu od 2001. do 2006.pružena je podrška u jačanju kapaciteta u oblasti okoliša, ali i u razvoju infrastrukture, jačanjukapaciteta institucija i prekograničnoj saradnji.

Instrument pretpristupne pomoći (eng. Instrument for Pre-Accession Assistance - IPA) za periodod 2007. do 2013. pružio je podršku BiH u procesu integracije u EU (npr. tranzicija i jačanje kapaciteta institucija, prekogranična saradnja, privredni, društveni i regionalni razvoj).

OKOLINSKI VODIČ ZA POLITIČARE

Višegodišnji indikativni planski dokument (eng. Multi-annual Indicative Planning Document –MIPD) za period od 2007. do 2009. je strateški planski dokument koji je pružio pomoć BiH u okviru IPA-e, a čiji obim finansija je iznosio 226 miliona eura. Naredni period, od 2009. do 2011., je obuhvatao nekoliko rezultata i pokazatelja u vezi s okolišem da bi se nacionalna strategija zaokoliš mogla usvojiti i provesti, zatim da bi se instrumenti sufinansiranja infrastrukture okolišamogli generirati i unaprijediti, da bi se inicirali alati za zaštitu okoliša, da bi se investiralo u infrastrukturu okoliša i da bi se sektor zadužen za okolinsku pravnu stečevinu unaprijedio i uskladio.

Višegodišnji indikativni finansijski okvir (eng. Multi-annual Indicative Financial Framework - MIFF) za period od 2009. do 2011. je iznosio 303,2 miliona eura za BiH. Strana službena pomoć za razvoj (eng. Official Development Assistance - ODA) okoliša u BiH obuhvatala je različite programe i aktivnosti u periodu 2009-2010. u sektoru poljoprivrede i šumarstva, kao i sektoru zaštite okoliša.

Fond za zaštitu okoliša/životne sredine u entitetima

Fond za zaštitu okoliša FBiH ima svojstvo pravne osobe s pravima, obavezama i odgovornostima propisanim Zakonom o fondu za zaštitu okoliša FBiH (Službene novine FBiH, br.33/03) i Statutom. Fond je neprofitabilna javna ustanova. Osnivač Fonda je Federacija Bosne i Hercegovine, a osnivačka prava i dužnosti u ime Federacije obavlja Vlada FBiH.

Fondom upravlja Upravni odbor Fonda. Upravni odbor ima sedam članova koje imenuje i razrješava Vlada FBiH. U Upravni odbor se imenuju predstavnici nadležnih organa uprave, stručnjaci iz područja zaštite okoliša i privrede, te predstavnici naučnih institucija i nevladinih udruženja. Kontrolu

nad radom Fonda vrši Nadzorni odbor. Nadzorni odbor ima tri člana koje imenuje Vlada FBiH na prijedlog federalnog ministra okoliša i turizma. Članovi Nadzornog odbora se imenuju od predstavnika naučnih i stručnih institucija i nevladinih organizacija. Fondom rukovodi direktor koji predstavlja i zastupa Fond. Direktora Fonda imenuje i razrješava Upravni odbor uz saglasnost Vlade FBiH.

Djelatnost Fonda je prikupljanje i distribucija finansijskih sredstava za zaštitu okoline na teritoriji FBiH, podsticanje i finansiranje pripreme, provođenja i razvoja programa, projekata i sličnih aktivnosti u području očuvanja, održivog korištenja, zaštite i unapređenja stanja okoline, te ikorištenja obnovljenih izvora energije, posebno:

- vođenje stručnih i drugih poslova u vezi s pribavljanjem, upravljanjem i korištenjem sredstava Fonda;
- posredovanje u vezi s finansiranjem zaštite okoline iz sredstava stranih država, međunarodnih finansijskih institucija i tijela te domaćih i stranih pravnih i fizičkih lica;
- pružanje stručnih usluga u vezi s finansiranjem zaštite okoline;
- vođenje baze podataka o programima, projektima i sličnim aktivnostima u području zaštite okoline, te potrebnim i raspoloživim finansijskim sredstvima za njihovo ostvarivanje;
- podsticanje, uspostavljanje i ostvarivanje saradnje s međunarodnim i domaćim finansijskim institucijama i drugim pravnim i fizičkim licima radi finansiranja zaštite okoline, planovima zaštite okoline donesenim na osnovu Statuta, međunarodnim ugovorima čija je članica Bosna i Hercegovina te drugim programima i aktima u području zaštite okoline;

OKOLINSKI VODIČ ZA POLITIČARE

- druge poslove u vezi s podsticajem i finansiranjem zaštite okoline utvrđenih Statutom

Sredstva za finansiranje Fonda osiguravaju se iz:

- naknada zagađivača okoline,
- naknada korisnika okoline,
- posebnih naknada za okolinu koje se plaćaju pri svakoj registraciji motornih vozila,
- sredstava ostvarenih međunarodnom bilateralnom i multilateralnom saradnjom, te saradnjomu zemlji na zajedničkim programima, projektima i sličnim aktivnostima u području zaštiteokoline,
- budžeta FBiH,
- kredita banaka,
- sredstava iz zajmova i pozajmica drugih pravnih lica i finansijskih institucija,
- donatorskih sredstava i drugih vidova podrške,
- poslovanja Fonda (naknada za obavljanje usluga, otplate glavnice, kamata i dr.), te
- drugih izvora sredstava određenih posebnim zakonom, drugim propisima ili ugovorom.

Fond za zaštitu okoliša FBiH je iz akumuliranih sredstava i sredstava koja su prikupljena uperiodu operativnog djelovanja (2010-2012) za projekte zaštite okoline do sada uložio oko 40miliona KM.

Fond za zaštitu životne sredine i energetske efikasnosti RS je osnovan kao pravno lice s javnimovlaštenjima, čija su prava, obaveze i odgovornosti utvrđene Zakonom o Fondu (Službeni glasnik RS, broj 01-626/02) i finansiranju zaštite životne sredine RS, Statutom Fonda i drugim propisima.

Osnivač Fonda je Republika Srpska, osnivačka prava i dužnosti u ime Republike vrši VladaRS-a, a nadzor nad radom Fonda vrši ministarstvo nadležno za zaštitu životne sredine. Fondomupravlja Upravni odbor. Upravni odbor ima sedam članova, koje imenuje i razrješava VladaRS. Članove Upravnog odbora čine po jedan predstavnik iz ministarstva nadležnog za zaštituokoline, ministarstva nadležnog za poslove energetike, ministarstva nadležnog za vodoprivredu, ministarstva nadležnog za finansije, ekonomsko-socijalnog savjeta RS-a, Privredne komoreRS-a, te predstavnik naučnih i stručnih organizacija na prijedlog ministarstva nadležnog zanauku. Rukovodilac poslovanja Fonda je direktor, kojeg imenuje i razrješava Vlada RS-a popostupku javne konkurencije.

Djelatnost Fonda obuhvata poslove u vezi s prikupljanjem sredstava, kao i finansiranjempripreme, provođenja i razvoja programa, projekata i sličnih aktivnosti u području očuvanja, održivog korištenja, zaštite i unapređivanja životne sredine, te u oblasti energetske efikasnostii korištenja obnovljivih izvora energije utvrđene Zakonom o Fondu. Fond svojim sredstvima, u obavljanju svoje djelatnosti, obezbjeđuje finansijsku podršku za ostvarivanje ciljeva i načelazaštite životne sredine i unapređenja energetske efikasnosti, definiranih republičkim strateškimdokumentima i lokalnim ekološkim akcijskim planovima jedinica lokalne samouprave, radi podizanjakvaliteta sistemskog i cjelovitog očuvanja životne sredine, očuvanja prirodnih zajednicai racionalnog korištenja prirodnih dobara i energije, kao osnovnih uvjeta održivog razvoja, teostvarivanja čovjekovog prava na zdravu životnu sredinu.

Sredstva za finansiranje Fonda, zaštitu životne sredine, energetske efikasnost i obnovljiveizvore energije, u skladu sa

OKOLINSKI VODIČ ZA POLITIČARE

Zakonom o Fondu, obezbjeđuju se iz namjenskih sredstava, i to:

- naknada koju plaćaju zagađivači životne sredine,
- naknada za opterećivanje životne sredine otpadom,
- naknada za zaštitu voda koju plaćaju vlasnici transportnih sredstava koja koriste naftu ili naftne derivate u skladu sa Zakonom o vodama (Službeni glasnik RS, br. 50/06 i 92/09),
- sredstava ostvarenih po osnovu međunarodnih programa, projekata i drugih aktivnosti u oblasti zaštite životne sredine, energetske efikasnosti i obnovljivih izvora energije,
- priloga, donacija, poklona i pomoći i
- iz drugih izvora u skladu sa zakonom.

Prilog I - Propisi o okoliniu Bosni i Hercegovini

Zakonodavstvo o okolini u Bosni i Hercegovini

Zakonodavstvo o okolini je u Bosni i Hercegovini vrlo ograničeno, te je sektor okoline loše regulisan na državnom nivou. Još uvijek nedostaje državni zakon za štiti okoliša, iako je njegovo usvajanje dio zahtjeva za evropske integracije BiH, te je također bio jedan od prioriteta u Srednjoročnoj razvojnoj strategiji Bosne i Hercegovine – Strategija za smanjenje siromaštva (PRSP).

Postojeće zakonodavstvo nije usklađeno vertikalno (postoji mnogo praznina između zakona na državnom i entitetskom nivou, te između kantona i Federacije BiH), a još manje horizontalno (zakonodavstvo o okolišu se razlikuje u dva entiteta i svi relevantni zakoni nisu usvojeni u oba entiteta i Distriktu Brčko).

Zakoni o okolini na nivou države Bosne i Hercegovine

Naziv zakona	Službeni glasnik BiH broj
Zakon o koncesijama	32/02
• Zakon o izmjeni Zakona o koncesijama	56/04
Zakon o veterinarstvu BiH	34/02
Zakon o zaštiti zdravlja bilja	23/03
Zakon o genetski modificiranim organizmima	23/09
Zakon o zaštiti dobrobiti životinja	25/09
Zakon o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju BiH	50/08
Zakon o radijacijskoj i nuklearnoj sigurnosti	88/07
Zakon o fitofarmaceutskim sredstvima BiH	49/04

Zakoni o okolini u Federaciji Bosne i Hercegovine

Naziv zakona	Službene novine F BiH broj
Zakon o uvjetima, načinu obavljanja djelatnosti rezanja drveta	27/97
• Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o uvjetima, načinu obavljanja djelatnosti rezanja drveta	25/06
Zakon o zaštiti od jonizirajućih zračenja i radijacionojsigurnosti	15/99
Zakon o veterinarstvu	46/00
Zakon o koncesijama	40/02
• Zakon o dopunama Zakona o koncesijama	61/06
Zakon o upravljanju otpadom	33/03
• Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o upravljanjuotpadom	72/09
Zakon o zaštiti zraka	33/03
• Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti zraka	4/10
Zakon o zaštiti okoliša	33/03
• Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zaštitiokoliša	38/09
Zakon o zaštiti prirode	33/03
Zakon o fondu za zaštitu okoliša FBiH	33/03
Zakon o slatkovodnom ribarstvu	64/04
Zakon o inspekcijama u FBiH	69/05
Zakon o prostornom planiranju i korištenju zemljišta na nivouFBiH	2/06
• Zakon o dopuni Zakona o prostornom planiranju i korištenjuzemljišta na nivou FBiH	13/10

OKOLINSKI VODIČ ZA POLITIČARE

Naziv zakona	Službene novine F BiH broj
• Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o prostornomplaniranju i korištenju zemljišta na nivou FBiH	72/07, 32/08, 4/10, 13/10
Zakon o lovstvu	4/06
• Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o lovstvu	8/10
Zakon o vodama	70/06
Zakon o poljoprivredi	88/07
• Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o poljoprivredi	4/10
Zakon o Nacionalnom parku „Una“	44/08
Zakon o poljoprivrednom zemljištu	52/09
Zakon o geološkim istraživanjima	9/10
Zakon o rudarstvu FBiH	26/10
Zakon o sjemenu i sadnom materijalu šumskih i hortikulturnih vrsta drveća i grmlja	71/05, 8/10
Zakon o zdravstvenoj zaštiti	46/10
Zakon o zaštiti od buke	110/12 23/16

Kantonalna ministarstava nadležna za okoliš i vode u F BiH

Br.	Naziv kantona	Naziv ministarstva nadležnog za okoliš
1.	Unsko-sanski kanton	Ministarstvo za građenje, prostorno uređenje i zaštitu okoline
2.	Posavski kanton	Ministarstvo prometa, veza, turizma i zaštite okoliša
3.	Tuzlanski kanton	Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okolice
4.	Zeničko-dobojski kanton	Ministarstvo za prostorno uređenje, saobraćaj i komunikacije i zaštitu okoline
5.	Bosanko-podrinjski kanton	Ministarstvo za urbanizam, prostorno uređenje i zaštitu okoline
6.	Srednjobosanski kanton	Ministarstvo prostornog uređenja, obnove i povratka
7.	Hercegovačko-neretvanski kanton	Ministarstvo trgovine, turizma i zaštite okoliša
8.	Zapadnohercegovački kanton	Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva, i zaštite okoliša
9.	Kanton Sarajevo	Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okoliša
10.	Kanton 10	Ministarstvo graditeljstva, obnove, prostornog uređenja i zaštite okoliša

Zakoni o okolini u Republici Srpskoj

Puni naziv zakona	Službeni glasnik RS broj
Zakon o zaštiti životne sredine	71/12 79/15
Zakon o zaštiti prirode	20/14
Zakon o zaštiti vazduha	124/11
Zakon o upravljanju otpadom	111/13
Zakon o fondu za zaštitu životne sredine	51/02 53/07
Zakon o lovstvu	4/02 31/08
Zakon o koncesiji	25/02 91/06 92/09
Zakon o nacionalnim parkovima	21/96 74/05
Zakon o organskoj proizvodnji hrane	75/04 71/09
Zakon o geološkim istraživanjima	51/04
Zakon o zaštiti od nejonizujućih zračenja	2/05
Zakon o vodama	50/06 92/09, 121/12
Zakon o poljoprivredi	70/06
• Zakon o dopunama Zakona o poljoprivredi	20/0786/ 07
• Zakon o izmjeni Zakona o poljoprivredi	71/09
• Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o poljoprivredi	

Puni naziv zakona	Službeni glasnik RS broj
Zakon o poljoprivrednom zemljištu	93/06 86/07 14/10 5/12
Zakon o veterinarstvu u RS	42/08
Zakon o šumama	75/08 60/13
Zakon o genetički modificiranim organizmima	103/08
Zakon o zaštiti i dobrobiti životinja	111/08
Zakon o zaštiti prirode (Prečišćeni tekst)	113/08
Zakon o kemikalijama	25/09
Zakon o zaštiti zdravlja bilja u RS	25/09
Zakon o biocidima	37/09
Zakon o energetici	49/09
Zakon o lovstvu	60/09
Zakon o ribarstvu	4/02
• Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o ribarstvu	58/09
Zakon o sredstvima za zaštitu bilja	52/10
Zakon o pčelarstvu	52/10
Zakon o uređenju prostora i građenju	55/10
Zakon o reproduktivnom materijalu šumskog drveća	60/09
Zakon o meteorološkoj i hidrološkoj djelatnosti RS	20/00
Zakon o nacionalnim parkovima	75/10
Zakon o rudarstvu	107/05
• Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o rudarstvu	75/10

Zakoni o okolini u Distriktu Brčko

Puni naziv zakona	Službeni glasnik BD broj
Zakon o zaštiti zraka	25/04
• Zakon o izmjenama Zakona o zaštiti vazduha	19/07
• Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti vazduha	1/05 9/09
Zakon o zaštiti prirode	24/04
• Zakon o izmjenama Zakona o zaštiti prirode	19/07
• Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti prirode	1/05 9/09
Zakon o koncesijama	41/06
• Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o koncesijama	19/07 2/08
Zakon o prostornom planiranju i građenju	29/08
Zakon o slatkovodnom ribarstvu	35/05
• Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o slatkovodnom ribarstvu	19/07
Zakon o šumama Brčko distrikta BiH	14/10
Zakon o zaštiti voda Brčko distrikta BiH	25/04, 19/07
Zakon o upravljanju otpadom	25/04
• Zakon o izmjenama Zakona o upravljanju otpadom	19/07
• Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o upravljanju otpadom	1/05, 2/08, 9/09
Zakon o zaštiti životne sredine	24/04
• Zakon o izmjenama Zakona o zaštiti životne sredine	19/07

Puni naziv zakona	Službeni glasnik BD broj
<ul style="list-style-type: none">• Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti životnesredine	1/05, 9/09
Zakon o poljoprivrednom zemljištu	32/04
<ul style="list-style-type: none">• Zakon o izmjenama Zakona o poljoprivrednom zemljištu	20/06, 19/07

Pregled sekundarne legislative u oblasti okoline

Jedan od problema zakonodavstva o okolini u BiH je što nedostaju neki podzakonski akti koji su propisani ranije navedenim zakonima o okolini, te je potrebno usvojiti veliki dio sekundarnog zakonodavstva za provođenje propisanih mjera. Vlade oba entiteta izdaju četiri vrste podzakonskih akata: uredbe, odluke, rješenja i zaključke, dok Vijeće ministara Bosne i Hercegovine izdaje odluke, rješenja i zaključke. Uredbom se regulišu najvažnija pitanja kojima rukovodi vlada, odnosi u pogledu implementacije zakona, uspostavljanje stručnih i ostalih odjeljenja vlada, te se definišu principi unutrašnje organizacije entitetskih vlasti. Odlukom se regulišu pojedinačna pitanja ili se propisuju mjere vlade, daje se odobrenje ili potvrda akata drugih rukovodstava ili organizacija i odlučuje se o drugim pitanja koja nisu obuhvaćena uredbom. Rješenjem se regulišu imenovanja ili oslobađanje dužnosti, kao i druga pojedinačna pitanja pod ovlaštenjem vlade. Zaključkom se definiše mišljenje o pitanjima koja su bitna za implementaciju definisane politike, regulišu se unutrašnji odnosi u vladi i odlučuje se o zadacima državne/entitetske vlasti i odjeljenja unutar vlade.

Pored akata koje donosi vlada, primjenjuju se i podzakonski akti u formi pravilnika, koje donosi nadležni ministar i koji dodatno regulišu zakone, odnosno značajna pitanja u vezi s okolinom.

Podzakonski akti o okolini u Federaciji Bosne i Hercegovine

Zakon o zaštiti okoliša („Službene novine Federacije BiH" br. 33/03 i 38/09)

1. Pravilnik o pogonima i postrojenjima za koje je obavezna procjena utjecaja na okoliš, kao i pogonima i postrojenjima koji mogu biti izgrađeni i pušteni u rad samo ako imaju okolinsku dozvolu („Službene novine Federacije BiH" br. 19/04);
2. Pravilnik o izradi godišnjih/polugodišnjih programa inspekcije zaštite okoliša;
3. Pravilnik o sadržaju izvještaja o stanju sigurnosti, sadržaju informacija o sigurnosnim mjerama i sadržaju unutrašnjih i spoljnih planova intervencije (SEVESO);
4. Pravilnik o uvjetima za podnošenje zahtjeva za izdavanje okolinske dozvole za pogone i postrojenja koja imaju izdate dozvole prije stupanja na snagu Zakona o zaštiti okoliša („Službene novine Federacije BiH" br. 45/09);
5. Pravilnik o rokovima za podnošenje zahtjeva za izdavanje okolinske dozvole za pogone i postrojenja koja imaju izdate dozvole prije stupanja na snagu Zakona o zaštiti okoliša („Službene novine Federacije BiH" br. 09/10);
6. Pravilnik o uvjetima i kriterijima koje moraju ispunjavati nosioci izrade Studije utjecaja na okoliš i visini naknade i ostalih troškova nastalih u postupku procjene utjecaja na okoliš (sve „Službene novine Federacije BiH" br. 68/05);
7. Pravilnik o izmjeni Pravilnika o uvjetima i kriterijima koje moraju ispunjavati nosioci izrade Studije uticaja na okoliš i visini naknade i ostalih troškova nastalih u postupku procjene uticaja na okoliš („Službene novine Federacije BiH" br. 92/07);
8. Pravilnik o registrima postrojenja i zagađivanja („Službene novine Federacije BiH" br. 82/07);

OKOLINSKI VODIČ ZA POLITIČARE

9. Pravilnik o donošenju najboljih raspoloživih tehnika/BAT-va kojima se postižu standardi kvalitete okoliša („Službene novine Federacije BiH" br. BiH 92/07);
10. Pravilnik o eko-oznakama i o načinu upravljanja eko-oznakama („Službene novine Federacije BiH" br. 92/07).

Zakon o zaštiti zraka („Službene novine Federacije BiH" br. 33/03 i 4/10)

Pravilnik o monitoringu emisija zagađujućih materija u zrak; („Službene novine Federacije BiH", broj: 9/14)

1. Pravilnik o uvjetima za rad postrojenja za spaljivanje otpada;
2. Pravilnik o emisiji isparljivih organskih jedinjenja;
3. Pravilnik o graničnim vrijednostima kvaliteta zraka;
4. Pravilnik o monitoringu kvaliteta zraka;
5. Pravilnik o graničnim vrijednostima emisije;
6. Pravilnik o graničnim vrijednostima emisije u zrak iz postrojenja za sagorijevanje; (svi pravilnici objavljeni u „Službenim novinama Federacije BiH" br. 12/05)
7. Pravilnik o ograničenju emisije u zrak iz postrojenja za spaljivanje biomase („Službene novine Federacije BiH" br. 34/05);
8. Pravilnik o postepenom isključivanju supstanci koje oštećuju ozonski omotač („Službene novine Federacije BiH" br. 39/05).
9. Pravilnik o sadržaju, načinu i rokovima za uspostavljanje i vođenje registra obveznika plaćanja naknade za zagađivanje zraka ("Službene novine Federacije BiH", broj: 56/12)
10. Pravilnik o sadržaju, načinu i rokovima za uspostavljanje i vođenje registra obveznika plaćanja naknade za zagađivanje zraka ("Službene novine Federacije BiH", broj: 56/12)
11. Pravilnik o načinu obračunavanja i plaćanja, te rokovima obračunavanja i plaćanja naknada za zagađivače zraka (Službene novine FBiH broj: 79/11)
12. Pravilnik o emisiji isparljivih organskih jedinjenja ("Službene novine Federacije BiH", broj: 12/05)

13. Pravilnik o graničnim vrijednostima kvaliteta zraka ("Službene novine Federacije BiH, broj: 12/05)
14. Pravilnik o monitoringu kvaliteta zraka ("Službene novine Federacije BiH", broj: 12/05)
15. Pravilnik o graničnim vrijednostima emisije zagađujućih materija u zrak ("Službene novine Federacije BiH", broj: 12/05)
16. Pravilnik o graničnim vrijednostima emisije u zrak iz postrojenja za sagorijevanje ("Službene novine Federacije BiH", broj: 12/05)
17. Pravilnik o ograničenju emisije u zrak iz postrojenja za spaljivanje biomase ("Službene novine Federacije BiH", broj: 34/05)
18. Pravilnik o postepenom isključivanju supstanci koje oštećuju ozonski omotač ("Službene novine Federacije BiH", broj: 39/05)
19. Pravilnik o graničnim vrijednostima emisije zagađujućih materija u zrak ('Službene novine FBiH', -)
20. Pravilnik o načinu vršenja monitoringa kvaliteta zraka i definiranju vrsta zagađujućih materija, graničnih vrijednosti i drugih standarda kvaliteta zraka ('Službene novine FBiH', 1/12)
21. Pravilnik o graničnim vrijednostima emisije u zrak iz postrojenja za sagorijevanje ('Službene novine FBiH', 3/13)

Zakon o upravljanju otpadom („Službene novine Federacije BiH" br. 33/03 i 72/09)

1. Pravilnik o kategorijama otpada sa listama; („Službene novine Federacije BiH" br. 09/05)
2. Pravilnik o izdavanju dozvole za aktivnosti male privrede u upravljanju otpadom;
3. Pravilnik o potrebnim uvjetima za prijenos obaveza upravljanja otpadom sa proizvođača i prodavača na operatera sistema za prikupljanje otpada;
4. Pravilnik koji određuje postupanje sa opasnim otpadom koji se ne nalazi na listi otpada ili čiji je sadržaj nepoznat;
5. Pravilnik o sadržaju plana prilagođavanja upravljanja otpadom za postojeća postrojenja za tretman ili odlaganje otpada i

OKOLINSKI VODIČ ZA POLITIČARE

- aktivnostima koje preuzima nadležni organ;(svi pravilnici objavljeni u „Službene novine Federacije" br. BiH 9/05)
6. Uredba o finansijskim garancijama kojima se može osigurati prekogranični promet otpada („Službene novine Federacije BiH" br. 41/05);
 7. Uredba o obvezi dostavljanja godišnjeg izvještaja o ispunjavanju uvjeta iz dozvole za upravljanje otpadom („Službene novine Federacije BiH" br. 31/06);
 8. Uredba o selektivnom prikupljanju, pakovanju i označavanju otpada („Službene novine Federacije BiH" br. 38/06);
 9. Uredba o finansijskim i drugim garancijama za pokrivanje troškova rizika od mogućih šteta, sanacije i postupke nakon zatvaranja deponije („Službene novine Federacije BiH" br. 39/06);
 10. Pravilnik o obrascu, sadržaju i postupku obavještanja o važnim karakteristikama proizvoda i ambalaže od strane proizvođača („Službene novine Federacije BiH" br. 6/08);
 11. Pravilnik o upravljanju medicinskim otpadom („Službene novine Federacije BiH" br. 77/08);
 12. Pravilnik o životinjskom otpadu i drugim neopasnim materijalima prirodnog porijekla koji se mogu koristiti u poljoprivredne svrhe („Službene novine Federacije BiH" br. 8/08);
 13. Pravilnik o upravljanju ambalažom i ambalažnim otpadom („Službene novine Federacije BiH" br. 83/10).
 14. Uredba o obavezi dostavljanja godišnjeg izvještaja o ispunjenju uvjeta iz dozvole za upravljanje otpadom ('Službene novine FBiH', 31/06)
 15. Pravilnik o uslovima za rad postrojenja za spaljivanje otpada ('Službene novine FBiH', 12/05)
 16. Pravilnik o prekograničnom prometu otpada ('Službene novine FBiH', 7/11)
 17. Pravilnik o obrascu, sadržaju i postupku obavještanja o važnim karakteristikama proizvoda i ambalaže od strane proizvođača ('Službene novine FBiH', 8/08), 39/05)
 18. Pravilnik o sadržaju plana prilagođavanja upravljanja otpadom za postojeća postrojenja za tretman ili odlaganje otpada i

aktivnostima koje preduzima nadležni organ ('Službene novine FBiH', 9/05)

19. Pravilnik o postupanju s otpadom koji se ne nalazi na listi opasnog otpada ili čiji je sadržaj nepoznat ('Službene novine FBiH', 9/05)
20. Pravilnik o izdavanju dozvole za aktivnosti male privrede u upravljanju otpadom ('Službene novine FBiH', 9/05)
21. Pravilnik o uvjetima za prenos obaveza upravljanja otpadom sa proizvođača i prodavača na operatera sistema za prikupljanje otpada ('Službene novine FBiH', 9/05)
22. Pravilnik o upravljanju ambalažom i ambalažnim otpadom ('Službene novine FBiH', 88/11, 28/13)
23. Pravilnik o zbrinjavanju farmaceutskog otpada ('Službeni list RBiH', 23/11)

Zakon o zaštiti prirode („Službene novine Federacije" BiH 66/13)

1. Pravilnik o uspostavljanju sistema namjernog držanja i ubijanja zaštićenih životinja („Službene novine Federacije BiH" br. 46/05);
2. Pravilnik o uspostavljanju i upravljanju informacionim sistemom za zaštitu prirode i vršenje monitoringa („Službene novine Federacije BiH" br. 46/06);
3. Pravilnik o sadržaju i načinu izrade plana upravljanja zaštićenim područjima;
4. Pravilnik o novim mjerama za istraživanje ili očuvanje kako bi se spriječio značajan negativan utjecaj na životinjske vrste namjernim hvatanjem ili ubijanjem; (svi pravilnici objavljeni u „Službene novine Federacije BiH" br. 65/06)
5. Pravilnik o sadržaju i načinju vođenja registra zaštićenih područja
6. Pravilnik o uvjetima pristupa zaštićenim područjima („Službene novine Federacije BiH" br. 15/06).

Zakon o vodama („Službene novine Federacije BiH" br. 70/06)

1. Pravilnik o graničnim vrijednostima opasnih i štetnih materija za tehnološke otpadne vode prije njihovog ispuštanja u sistem javne kanalizacije odnosno drugi prijemnik („Službene novine Federacije BiH" br. 50 /07);
2. Pravilnik o graničnim vrijednostima opasnih i štetnih materija za vode koje se nakon prečišćavanja iz sistema javne kanalizacije ispuštaju u prirodni prijemnik („Službene novine Federacije BiH" br. 50 /07);
3. Pravilnik o sadržaju, obliku, uvjetima, načinu izdavanja i čuvanja vodnih akata („Službene novine Federacije BiH" br. 6/08);
4. Pravilnik o uvjetima za određivanje zona sanitarne zaštite i zaštitnih mjera za izvorišta voda koja se koriste ili planiraju da koriste za piće („Službene novine Federacije BiH" br. 51/02);
5. Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja evidencije i dostavljanje podataka o količinama zahvaćene vode („Službene novine Federacije BiH" br. 83/08);
6. Pravilnik o načinu određivanja granice vodnog dobra i o postupku utvrđivanja pripadnosti zemljišne čestice javnom vodnom dobru („Službene novine Federacije BiH" br. 26/09);
7. Pravilnik o načinu i uvjetima ograničenog prava korištenja javnog vodnog dobra („Službene novine Federacije BiH" br. 26/09);
8. Pravilnik o postupcima i mjerama u slučajevima akcidenta na vodama i obalnom vodnom zemljištu („Službene novine Federacije BiH" br. 71/09);
9. Pravilnik o utvrđivanju područja podložnih eutrofikaciji i osjetljivih na nitrata („Službene novine Federacije BiH" br. 71/09);
10. Pravilnik o monitoringu u područjima podložnim eutrofikaciji i osjetljivim na nitrata („Službene novine Federacije BiH" br. 71/09);
11. Pravilnik o uspostavi i upravljanju informacionim sistemom voda („Službene novine Federacije BiH" br. 77/09);
12. Pravilnik o uvjetima koje moraju ispunjavati referentne, odnosno ovlaštene laboratorije za ispitivanje voda, sadržaju i načinu davanja ovlasti („Službene novine Federacije BiH" br. 14/10);

13. Uredba o vrstama i sadržaju planova zaštite od štetnog djelovanja voda („Službene novine Federacije BiH" br. 26/09);
14. Uredba o klasifikaciji voda i voda obalnog mora Jugoslavije u granicama SR BiH voda („Službeni list SR BiH" br. 18/806);
15. Uredba o kategorizaciji vodotoka („Službeni list SR BiH" br. 42/677);
16. Uredba o štetnim i opasnim materijama u vodama („Službene novine Federacije BiH" br. 43/07);
17. Pravilnik o načinu obračunavanja, postupku i rokovima za obračunavanje i plaćanje i kontroli izmirivanja obaveza na osnovu opće vodne naknade i posebnih vodnih naknada („Službene novine Federacije BiH" br. 92/07 i 46/09);
18. Odluka o granicama riječnih bazena i vodnih područja na teritoriji FBiH („Službene novine Federacije BiH" br. 41/07);
19. Odluka o visini posebnih vodnih naknada („Službene novine Federacije BiH" br. 46/07);
20. Pravilnik o uvjetima i kriterijima koje mora ispunjavati specijalizirana i ovlaštena pravna osoba za provođenje mjera otklanjanja ili sprečavanja zagađenja voda u slučaju iznenadnog zagađenja ili opasnosti od iznenadnog zagađenja voda i načinu davanja ovlaštenja („Službene novine Federacije BiH" br. 06/11).

Zakon o Fondu za zaštitu okoliša („Službene novine Federacije BiH" br. 33/03)

1. Pravilnik o postupku objavljivanja konkursa i o odlučivanju o odabiru korisnika sredstava Fonda za zaštitu okoliša Federacije Bosne i Hercegovine;
2. Pravilnik o mjerilima za ocjenjivanje zahtjeva za dodjelu sredstava Fonda, odnosno programa, projekata i sličnih aktivnosti;
3. Pravilnik o načinu praćenja namjenskog korištenja sredstava i ugovorenih prava i obaveza;(svi pravilnici objavljeni u „Službene novine Federacije BiH" br. 73/10)

OKOLINSKI VODIČ ZA POLITIČARE

4. Pravilnik o uvjetima koje moraju ispunjavati korisnici sredstava Fonda za zaštitu okoliša Federacije Bosne i Hercegovine;
5. Pravilnik o uvjetima i načinu dodjele zajmova, ili pozajmica i drugih sredstava Fonda; (ovi pravilnici objavljeni u „Službene novine Federacije BiH“ br. 75/10)

Drugi podzakonski akti bitni za okolinska pitanja u Federaciji BiH:

- Uredba o jedinstvenoj metodologiji za izradu dokumenata prostornog uređenja („Službene novine Federacije BiH“ br. 63/04);
- Uredba o građevinama i zahvatima od značaja za FBiH i građevinama, djelatnostima i zahvatima koji mogu u znatnoj mjeri uticati na okoliš, život i zdravlje ljudi FBiH, za koju urbanističku suglasnost izdaje Federalno ministarstvo prostornog uređenja („Službene novine Federacije BiH“ br. 85/04 i 29/08);
- Uredba o šumama („Službene novine Federacije BiH“ br. 83/09, 26/10 i 38/10);
- Uredba o korištenju obnovljivih izvora energije kogeneracije („Službene novine Federacije BiH“ br. 36/10);
- Pravilnik o obliku, sadržaju i načinu vođenja ribarskog katastra („Službene novine Federacije BiH“ br. 63/05);
- Pravilnik o listama štetnih organizama, listama bilja, biljnih proizvoda i regularnih objekata („Službene novine Federacije BiH“ br. 69/09);
- Pravilnik o uzgoju, iskorištavanju, sakupljanju i prometu sekundarnih šumskih proizvoda („Službene novine Federacije BiH“ br. 66/05);
- Pravilnik o načinu odabiranja, doznaci i sječi stabala ili površina za sječū („Službene novine Federacije BiH“ br. 62/02).

Podzakonski akti o okolišu u Republici Srpskoj

Zakon o zaštiti životne sredine („Službeni glasnik RS" br. 71/12 i 79/15)

1. Uredba o projektima za koje se sprovodi procjena uticaja na životnu sredinu i kriterijumima za odlučivanje o obavezi sprovođenja i obimu procjene uticaja na životnu sredinu („Službeni glasnik RS" br. 124/12);
2. Uredba o postrojenjima koja mogu biti izgrađena i puštena u rad samo ukoliko imaju ekološku dozvolu („Službeni glasnik RS" br. 124/12);
3. Uputstvo o sadržaju studije uticaja na životnu sredinu („Službeni glasnik RS" br. 118/05);
4. Pravilnik o uslovima za obavljanje djelatnosti pravnih lica iz oblasti zaštite životne sredine („Službeni glasnik RS" br. 15/07 i 36/08);
5. Pravilnik o uslovima za podnošenje zahtjeva za izdavanje ekološke dozvole za pogone i postrojenja koja imaju izdate dozvole prije stupanja na snagu Zakona o zaštiti životne sredine („Službeni glasnik RS" br. 24/06);
6. Pravilnik o rokovima za podnošenje zahtjeva za izdavanje ekološke dozvole za pogone i postrojenja koja imaju izdate dozvole prije stupanja na snagu Zakona o zaštiti životne sredine („Službeni glasnik RS" br. 24/06);
7. Pravilnik o najboljim raspoloživim tehnikama za postizanje standarda kvaliteta životne sredine („Službeni glasnik RS" br. 22/08);
8. Pravilnik o eko-oznakama i načinu upravljanja eko-oznakama („Službeni glasnik RS" br. 22/08);
9. Pravilnik o metodologiji i načinu vođenja registra postrojenja i zagađivača („Službeni glasnik RS" br. 92/07);
10. Pravilnik o sadržaju, utvrđivanju i načinu sprovođenja mjera upravljanja zaštićenim područjima („Službeni glasnik RS" br. 56/09).

Zakon o upravljanju otpadom („Službeni glasnik RS" br. 111/13)

1. Pravilnik o sadržaju plana prilagođavanja za postojeća postrojenja i uređaje za djelatnosti upravljanja otpadom i aktivnostima koje preuzima nadležni organ („Službeni glasnik RS" br. 39/05);
2. Pravilnik o vrstama otpada i djelatnostima upravljanja otpadom za koje je potrebna dozvola („Službeni glasnik RS" br. 39/05 i 3/07);
3. Pravilnik o kategorijama otpada sa katalogom („Službeni glasnik RS" br. 39/05);
4. Pravilnik o kategorijama otpada, karakteristikama koje ga svrstavaju u opasni otpad, djelatnostima povrata komponenti i odlaganja otpada („Službeni glasnik RS" br. 39/05);
5. Pravilnik o transportu opasnog otpada („Službeni glasnik RS" br. 86/05);
6. Pravilnik o finansijskim garancijama kojima se može osigurati prekogranično kretanje otpada („Službeni glasnik RS" br. 39/05);
7. Pravilnik o uvjetima za prenos obaveza upravljanja otpadom sa proizvođača i prodavača na odgovorno lice sistema za prikupljanje otpada („Službeni glasnik RS" br. 118/05).
8. Pravilnik o upravljanju medicinskim otpadom ("Službene novine Federacije BiH", broj: 77/08)
9. Pravilnik o životinjskom otpadu i drugim neopasnim materijalima prirodnog porijekla koji se mogu koristiti u poljoprivredne svrhe ("Službene novine Federacije BiH", broj: 8/08)
10. Pravilnik o uvjetima za rad postrojenja za spaljivanje otpada ("Službene novine Federacije BiH", broj: 12/05)
11. Pravilnik o upravljanju ambalažom i ambalažnim otpadom ("Službene novine Federacije BiH", broj: 88/11)
12. Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o upravljanju ambalažom i ambalažnim otpadom ("Službene novine Federacije BiH", broj: 28/13)
13. Odluka i Rješenje o imenovanju Koordinacionog tijela za praćenje implementacije Pravilnika o upravljanju ambalažom i

ambalažnim otpadom ("Službene novine Federacije BiH", broj: 45/13)

14. Pravilnik o prestanku važenja Pravilnika o upravljanju ambalažom i ambalažnim otpadom ("Službene novine Federacije BiH", broj: 8/16)
15. Pravilnik o obrascu, sadržaju i postupku obavještanja o važnim karakteristikama proizvoda i ambalaže ("Službene novine Federacije BiH", broj: 8/08)
16. Pravilnik o upravljanju otpadom od električnih i elektronskih proizvoda ("Službene novine FBiH", broj: 87/12)
17. Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o upravljanju otpadom od električnih i elektronskih proizvoda ("Službene novine FBiH", broj: 107/14)
18. Odluka o uspostavi Koordinacionog tijela za praćenje implementacije Pravilnika o upravljanju otpadom od električnih i elektronskih proizvoda ("Službene novine Federacije BiH", broj: 79/15)
19. Rješenje o imenovanju Koordinacionog tijela za praćenje implementacije Pravilnika o upravljanju otpadom od električnih i elektronskih proizvoda ("Službene novine Federacije BiH", broj: 79/15)
20. Pravilnik o prestanku važenja Pravilnika o upravljanju otpadom od električnih i elektronskih proizvoda ("Službene novine Federacije BiH", broj: 8/16)

Zakon o zaštiti vazduha („Službeni glasnik RS" br. 53/02)

1. Uredba o graničnim vrijednostima emisije zagađujućih materija u vazduhu („Službeni glasnik RS" br. 39/05);
2. Uredba o postepenom isključivanju supstanci koje oštećuju ozonski („Službeni glasnik RS" br. 94/05);
3. Pravilnik o monitoringu emisija zagađujućih materija u vazduh („Službeni glasnik RS" br. 39/05);
4. Pravilnik o monitoringu kvaliteta vazduha („Službeni glasnik RS" br. 39/05);

OKOLINSKI VODIČ ZA POLITIČARE

5. Pravilnik o граниčnim vrijednostima kvaliteta vazduha („Službeni glasnik RS" br. 39/05);
6. Pravilnik o ograničenju emisija u vazduh iz postrojenja za spaljivanje biomase („Službeni glasnik RS" br. 85/05);
7. Pravilnik o граниčnim vrijednostima emisije u vazduh iz postrojenja za sagorijevanje („Službeni glasnik RS" br. 39/05);
8. Pravilnik o emisiji isparljivih organskih jedinjenja („Službeni glasnik RS" 39/05);
9. Pravilnik o uslovima za rad postrojenja za spaljivanje otpada („Službeni glasnik RS" br. 39/05).

Zakon o zaštiti prirode(„Službeni glasnik RS" br. 20/14)

1. Pravilnik o sistemu praćenja namjernog držanja i ubijanja zaštićenih životinja („Službeni glasnik RS" br. 85/05);
2. Pravilnik o načinu uspostavljanja i upravljanja informativnim sistemom za zaštitu prirode i sistemu praćenja („Službeni glasnik RS" br. 85/05);
3. Odluka o stavljanju u prethodnu zaštitu novootkrivenog speleološkog objekta - pećina na lokalitetu kamenoloma "Kozaraputevi" a.d. u Ljubačevu, Banja Luka („Službeni glasnik RS" br. 35/05).

Zakon o vodama („Službeni glasnik RS" br. 121/12)

1. Pravilnik o uslovima ispuštanja otpadnih voda u javnu kanalizaciju („Službeni glasnik RS" br. 44/01);
2. Pravilnik o uslovima ispuštanja otpadnih voda u površinske vode („Službeni glasnik RS" br. 44/01);
3. Pravilnik o mjerama zaštite, načinu određivanja i održavanja zona i pojaseva sanitarne zaštite, područja na kojima se nalaze izvorišta, kao i vodnih objekata i voda namijenjenih ljudskoj upotrebi („Službeni glasnik RS" br. 7/03);
4. Odluka o stopama posebnih vodoprivrednih naknada („Službeni glasnik RS" br. 22/08);

5. Odluka o utvrđivanju granica oblasnih riječnih slivova (distrikta) i slivova na teritoriji Republike Srpske („Službeni glasnik RS" br. 98/06);
6. Uredba o načinu, postupku i rokovima obračunavanja i plaćanja posebnih vodnih naknada („Službeni glasnik RS" br. 74/09);
7. Uredba o klasifikaciji voda i kategorizaciji vodotoka („Službeni glasnik RS" br. 42/01);
8. Uredba o načinu učešća javnosti u upravljanju vodama („Službeni glasnik RS" br. 35/07);
9. Pravilnik o načinu i metodama određivanja stepena zagađenosti otpadnih voda kao osnovice za utvrđivanje vodoprivredne naknade („Službeni glasnik RS" br. 44/01);
10. Pravilnik o uslovima koje moraju da ispunjavaju vodoprivredne laboratorije kao pravna lica ili u okviru pravnih lica koje vrše određenu vrstu ispitivanja površinskih, podzemnih i otpadnih voda („Službeni glasnik RS" br. 44/01);
11. Pravilnik o tretmanu i odvodnji otpadnih voda za područja gradova i naselja gdje nema javne kanalizacije („Službeni glasnik RS" br. 68/01);
12. Pravilnik o načinu održavanja riječnih korita i vodnog zemljišta („Službeni glasnik RS" br. 9/00).

Zakon o Fondu za zaštitu životne sredine („Službeni glasnik RS" br. 51/02 i 53/07)

1. Pravilnik o načinu i kriterijumima za dodjelu finansijskih sredstava za programe i projekte iz oblasti zaštite životne sredine („Službeni glasnik RS" br. 96/08).

Zakon o šumama Republike Srpske („Službeni glasnik RS" br. 75/08 i 60/13), i

Zakon o reproduktivnom materijalu šumskog drveća („Službeni glasnik RS" br.60/09)

1. Pravilnik o evidencijama izvršenih radova na zaštiti, šumskouzgojnim radovima, gajenju i korištenju (sječi) šuma („Službeni glasnik RS" br. 47/09);

OKOLINSKI VODIČ ZA POLITIČARE

2. Pravilnik o katastru šuma i šumskog zemljišta („Službeni glasnik RS" br. 47/09);
3. Pravilnik o načinu izrade, vođenju i dostavljanju podataka katastra lovišta („Službeni glasnik RS" br. 107/09);
4. Pravilnik o načinu proglašavanja, obilježavanja, finansiranja, načinu gazdovanja zaštitnim šumama i šumama posebne namjene („Službeni glasnik RS" br. 57/09);
5. Pravilnik o sadržaju i postupku izrade plana zaštite šume od požara („Službeni glasnik RS" br. 107/09);
6. Pravilnik o sprovođenju inventure šuma na velikim površinama („Službeni glasnik RS" br. 13/09)
7. Pravilnik o uvjetima, rokovima i načinu obavještanja o pojavi štetočina i nastaloj šteti u šumi i na šumskom zemljištu („Službeni glasnik RS" br. 98/09);
8. Pravilnik o uspostavljanju genetičke banke šumskog bilja („Službeni glasnik RS" br. 107/09).

Multilateralni ugovori u oblasti okoline

Bosna i Hercegovina je postala Ugovorna strana u sljedećim konvencijama tako što ih je preuzela sukcesijom kao sljedbenica bivše Jugoslavije:

Multilateralni ugovori u oblasti okoline	Mjesto i godina usvajanja	Datum ratifikacije (sukcesijom)	Službeni list broj ²⁵
Konvencija o barskim i močvarnim područjima od međunarodnog značaja, posebno staništima vodotokova	Ramsar, 1971.	2001.	Notifikacija o sukcesiji ²⁶
Konvencija o dalekosežnomprekograničnom zagađenju zraka	Ženeva, 1979.	6. mart 1992.	SFRJ, 11/86 RBiH, 13/94
• Protokol o dugoročnom finansiranju programa saradnje za praćenje i procjenu dalekosežne transmisije zagađivača zraka u Evropi (EMEP)	Ženeva, 1984.	1. septembar 1993.	SFRJ, 2/87 RBiH, 13/94
Konvencija o međunarodnoj pomorskojorganizaciji	Ženeva, 1948.	16. juli 1993.	
Konvencija o međunarodnoj civilnoj avijaciji, aneks 16 - avionska buka	Čikago, 1944.	13. januar 1993.	

²⁵ Ukoliko je dostupan/poznat

²⁶ Izvor: NEAP BiH, 2003

(http://www.mvteo.gov.ba/org_struktura/sektor_prirodni_resursi/odjel_zasti_ta_okolisa/Strategije_u_BiH/BiH/default.aspx?id=2324&langTag=bs-BA)

OKOLINSKI VODIČ ZA POLITIČARE

Multilateralni ugovori u oblasti okoline	Mjesto i godina usvajanja	Datum ratifikacije (sukcesijom)	Službeni list broj ²⁵
Konvencija o zaštiti ozonskog omotača	Beč, 1985.	1. septembar 1993.	SFRJ, 2/87 R BiH, 13/94
<ul style="list-style-type: none"> • Protokol o supstancama koje oštećuju ozonski omotač 	Montreal, 1987.	1. septembar 1993.	SFRJ, 16/90
<ul style="list-style-type: none"> • Amandmani Montrealskomprotokolu prema dogovoru Ugovornih strana sa drugog sastanka 	London, 1990.	11. august 2003.* ²⁷	BiH, 8/03
<ul style="list-style-type: none"> • Amandmani na Montrealskiprotokol prema dogovoruUgovornih strana sa četvrtog sastanka 	Kopenhagen ,1992.	11. august 2003.*	BiH, 8/03
<ul style="list-style-type: none"> • Amandmani na Montrealskiprotokol prema dogovoru Ugovornih strana sa devetog sastanka 	Montreal, 1997.	11. august 2003*	BiH, 8/03
<ul style="list-style-type: none"> • Amandmani na Montrealskiprotokol prema dogovoru Ugovornih strana s jedanaestog sastanka 	Peking, 1999.	U parlamentarnoj proceduri	
Konvencija UN-a o pravu mora	Zaliv Montego, 1982.	12. januar 1994.	R BiH, 15/95
Konvencija o zaštiti Sredozemnog mora od zagađenja	Barcelona, 1976.	1. mart 1992.	SFRJ, 12/77 R BiH, 25/93

²⁷ Sporazumi označeni zvjezdicom nisu usvojeni sukcesijom, već su dio sporazuma koji su predhodno usvojeni sukcesijom, te su time njihov sastavni dio

Multilateralni ugovori u oblasti okoline	Mjesto i godina usvajanja	Datum ratifikacije (sukcesijom)	Službeni list broj ²⁵
• Protokol o sprečavanju zagađenja Sredozemnog mora potapanjem otpada iz brodova i zrakoplova	Barcelona, 1 976.	1. mart 1992.	
• Protokol o saradnji u borbi protiv zagađivanja Sredozemnog mora naftom i ostalim štetnim materijama u slučaju nesreće	Kuvajt, 1978.	1. mart 1992.	
• Protokol o zaštiti Sredozemnog mora od zagađenja iz kopnenih izvora (LBS)	Atena, 1980.	22. oktobar 1994.	SFRJ, 1/90 RBiH, 13/94
• Protokol o posebno zaštićenim područjima i biološkoj raznolikosti Sredozemnog mora	Ženeva, 1982.	22. oktobar 1994.	SFRJ, 9/85 RBiH, 13/94
• Protokol o posebno zaštićenim područjima i biološkoj raznolikosti Sredozemnog mora Mediterana	Monako, 1996.	12. decembar 1999.*	
Konvencija o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine	Pariz, 1972.	12. juli 1993.	RBiH, 25/93
Konvencija o korištenju bijelog olova u bojama	Ženeva, 1921.	2. juni 1993.	
Evropski sporazum o međunarodnom prevozu opasne robe cestom (ADR)	Ženeva, 1957.	1. septembar 1993.	
• Protokol o izmjeni člana (14) Evropskog sporazuma o međunarodnom prevozu opasne robe cestom (ADR)	Nju York, 1975.	1. septembar 1993.	

OKOLINSKI VODIČ ZA POLITIČARE

Multilateralni ugovori u oblasti okoline	Mjesto i godina usvajanja	Datum ratifikacije (sukcesijom)	Službeni list broj ²⁵
Konvencija o fizičkoj zaštiti nuklearnog materijala	Beč, 1979.	30. juni 1998.	
Konvencija o ribolovu i o očuvanju bioloških bogatstava otvorenog mora	Ženeva, 1958.	12. januar 1994.	
Konvencija o teritorijalnom moru i vanjskom pojasu	Ženeva, 1958.	1. septembar 1993.	
Konvencija o kontinentalnom grebenu	Ženeva, 1958.	12. januar 1994.	
Konvencija o otvorenom moru	Ženeva, 1958.	1. septembar 1993.	
Konvencija o zaštiti radnika od profesionalnih rizika u radnom okruženju uzrokovanih zagađenjem zraka, bukom i vibracijama	Ženeva, 1977.	2. juni 1993.	
Ugovor o zabrani smještaja nuklearnog oružja i ostalog oružja za masovno uništenje na dno mora i okeana i njihovo podzemlje	London, Moskva, Vašington D.C., 1971.	15. august 1994.	
Ugovor o neprofilaciji nuklearnog oružja	Nju York, 1968.	15. august 1994.	
Konvencija o ranoj dojavi nuklearnesreće	Beč, 1986.	30. juni 1998.	
Konvencija o pomoći u slučaju nuklearne nesreće ili radiološke	Beč, 1986.	30. juni 1998.	

Multilateralni ugovori u oblasti okoline	Mjesto i godina usvajanja	Datum ratifikacije (sukcesijom)	Službeni list broj ²⁵
<hr/>			
opasnosti			
Konvencija o zabrani razvoja, proizvodnje i skladištenja bakteriološkog (biološkog) i toksičnog oružja i njihovo uništenju	London, Moskva, Vašington D.C., 1972.	15. august 1994.	
Međunarodna konvencija o sprečavanju zagađivanja Sredozemnog mora naftom (za engl prevod: International Convention for the Prevention of Pollution from Ships)	London, 1954.	1994.	SFRJ, 60/73 i 53/74, RBiH, 13/94
Međunarodna konvencija o zaštiti od zagađenja s brodova	London, 1973.	1994.	SFRJ, 2/85 RBiH, 13/94

U skladu s državnim Zakonom o postupku zaključivanja i izvršavanja međunarodnih sporazuma („Službeni glasnik BiH“ br. 29/00) ratificirane su sljedeće konvencije i sporazumi o okolišu:

Multilateralni ugovori u oblasti okoline	Mjesto i godina usvajanja	Datum ratifikacije u BiH	Službeni glasnik BiH broj
<hr/>			
Okvirna konvencija UN o klimatskim promjenama	Rio dežaneiro, 1992.	2000.	19/00
• Kjoto protokol	Kjoto, 1997.	2008.	3/08
Međunarodna konvencija za zaštitu biljaka	Rim, 1951.	2003.	8/03
Konvencija o kontroli prekograničnog kretanja	Bazel, 1989.	2000.	31/00

OKOLINSKI VODIČ ZA POLITIČARE

Multilateralni ugovori u oblasti okoline	Mjesto i godina usvajanja	Datum ratifikacije u BiH	Službeni glasnik BiH broj
opasnog otpada i njegovog odlaganja			
Konvencija UN o biološkoj raznovrsnosti	Rio de Žaneiro, 1992.	2002.	12/02
• Protokol iz Kartagene o biološkoj sigurnosti	Kartagena, 2000.	2008.	12/08
Konvencija UN o borbi protiv dezertifikacije u zemljama sa velikim sušama i/ili dezertifikacijom, posebno u Africi	Pariz, 1994.	2002.	12/02
Konvencija o saradnji radi zaštite i održivog korištenja rijeke Dunav	Sofija, 1994.	2005.	65/05
Konvencija o uspostavljanju evropske i sredozemne organizacije za zaštitu biljaka	Pariz, 1955.	2005.	
Konvencija UNECE-a o pristupu informacijama, učešću javnosti u procesu odlučivanja i pristupu pravosudnim organima iz oblasti okoliša	Arhus, 1998.	2008.	8/08
• Protokol o registru zagađivača i dometu zagađenja (PRTR)	Kijev, 2003.	2003.	
Konvencija o persistentnim organskim polutantima	Stokholm, 2001.	2010.	1/10
Konvencija o procjeni prekograničnog uticaja na okoliš	Espo, 1991.	2009.	8/09
• Protokol o strateškoj procjeni okoliša	Kijev, 2003,	2003.	

Multilateralni ugovori u oblasti okoline	Mjesto i godina usvajanja	Datum ratifikacije u BiH	Službeni glasnik BiH broj
Konvencija o očuvanju evropskih prirodnih vrsta i prirodnih staništa	Bern, 1979.	2008.	8/08
Okvirni sporazum o slivu rijeke Save	Kranjska Gora, 2002.	2003.	
Konvencija o zaštiti i korištenju prekograničnih vodotoka i međunarodnih jezera	Helsinki, 1992.	2009.	8/09
• Protokol o vodi i zdravlju	London, 1999.	2010.	
• Izmjene članova 25 i 26 Konvencije o zaštiti i korištenju prekograničnih vodotoka i međunarodnih jezera	Madrid, 2003.	2010.	
• Protokol o građanskoj odgovornosti i kompenzaciji za štetu uzrokovanu prekograničnim uticajima industrijskih nesreća na prekogranične vode	Kijev, 2003.	2003.°	
Konvencija o prekograničnim uticajima industrijskih incidenata	Helsinki, 1992.	Ratifikacija u toku	
Okvirna konvencija Vijeća Evrope o vrijednosti kulturne baštine za društvo	Faro, 2005.	2009.	
Ugovor o energetskej povelji	Lisabon, 1994.	2001.	
• Energetska povelja - Protokol o energetskej efikasnosti i pripadajućim aspektima okoliša	Lisabon, 1994.	2001.	
Konvencija o sigurnosti i zdravlju u rudnicima	Ženeva, 1995.	2010.	

OKOLINSKI VODIČ ZA POLITIČARE

Multilateralni ugovori u oblasti okoline	Mjesto i godina usvajanja	Datum ratifikacije u BiH	Službeni glasnik BiH broj
Konvencija o sigurnosti i zdravlju u poljoprivredi	Ženeva, 2001.	2010.	
Konvencija o radu u sektoru ribarstva	Ženeva, 2007.	2010.	
Konvencija o sprečavanju velikih industrijskih nesreća	Ženeva, 1993.	2010.	
Evropska konvencija o krajoliku	Firenca, 2000.	2010.°	
Konvencija o zabrani korištenja, skladištenja, proizvodnje i prevozu protupješađijskih mina i o njihovomuništenju	Oslo, 1997.	1998.	
Konvencija o prethodno informiranoj saglasnosti procedura za određene opasne hemikalije i pesticide u međunarodnomprometu	Rotterdam, 1998.	2006.	14/06
Konvencija o međunarodnoj trgovini ugroženim vrstama divlje flore i faune (CITES)	Vašington D.C, 1973.	2008.	11/08
• Amandman Konvencije omeđunarodnoj trgovini ugroženim vrstama divlje flore i faune (član XI)	Bon, 1979.	2009.	
Evropski okvir konvencije o prekograničnoj saradnji između teritorijalnih zajednica i vlasti	Madrid, 1980.	2008.	
Konvencija o međunarodnom prevozu robeželjeznicom	Bern, 1980.	1996.	

Prilog II - Propisi o energijskoj efikasnosti i obnovljivim izvorima energije u Bosni i Hercegovini

Zakonodavstvo o energijskoj efikasnosti i obnovljivim izvorima energije u Bosni i Hercegovini

Specifičnost političkog sistema Bosne i Hercegovine je ustavna nadležnost entiteta nad uređivanjem energetskeg sektora, uz istovremeno ustavnu nadležnost države koja se provodi kroz rad Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH.

Državni nivo

Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih poslova (MVTEO BiH) nadležno je za obavljanje poslova i zadataka iz nadležnosti BiH koji se odnose na definiranje politike, osnovnih principa, koordinaciju djelatnosti i usklađivanje planova entitetskih tijela vlasti i institucija na međunarodnom planu u području energetike i zaštite okoline, kao i razvoja i korištenja prirodnih resursa. Zbog državne strukture i nadležnosti entiteta (FBiH i RS) u oblasti energije, ovo ministarstvo ima ulogu koordinacije između državnog i entitetskih nivoa vlasti u implementaciji predmetnih direktiva.

OKOLINSKI VODIČ ZA POLITIČARE

Naziv akta	Službeni glasnik BiH broj
Zakon o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH	7/02, 13/03, 76/09 i 1/11
• Pravilnik o tarifnom postupku	44/05
• Pravilnik o licencama	87/12 98/15
• Pravilnik o izmjenama i dopunama pravilnika o licencama	98/15
• Pravilnik o priključku	95//08 79/10 60/12
• Mrežni kodeks	48/06 i 35/11
Zakon o osnivanju Nezavisnog operatora sistema za prijenosni sistem u BiH	35/04
Zakon o osnivanju kompanije za prijenos električne energije u Bosni i Hercegovini	35/04, 76/09, 20/14
Zakon o koncesijama BiH	32/02 56/04
• Pravilnik o registru ugovora o koncesijama	55/12
• Pravilnik o postupku podnošenja zahtjeva i provođenju procedure dodjele koncesija	65/06
• Dokument o politici dodjele koncesija u Bosni i Hercegovini	82/06

Federacija Bosne i Hercegovine

Propisi koji uređuju energetske sektor u Federaciji BiH definišu i politiku korištenja OIE odnosno osiguravaju političko - pravnu osnovu za suštinsku reformu energetskeg sektora uz normativno prilagođavanje i daljnji razvoj cjelokupnog sistema.

Prijedloga Zakona o energetskej efikasnosti Federacije BiH, koji je usvojen u Predstavničkom domu Parlamenta FBiH, i u istovjetnom tekstu bi trebao biti usvojen i u Domu naroda ovog parlamenta.

Naziv akta	Službene novine FBiH broj
Zakon o električnoj energiji u Federaciji Bosne i Hercegovine	66/13
Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o električnoj energiji u FBiH	94/15
<ul style="list-style-type: none"> • Uredba o postupku, kriterijima, formi i sadržaju zahtjeva za izdavanje energetske dozvole za izgradnju novih i rekonstrukciju postojećih proizvodnih postrojenja 	27/14
Zakon o korišćenju obnovljivih izvora energije i efikasne kogeneracije BiH	70/13 i 05/14
<ul style="list-style-type: none"> • Uredba o posticanju proizvodnje el. energije iz OIEiEE i određivanju naknada 	48/14
<ul style="list-style-type: none"> • Odluka o osnivanju operatora za obnovljive izvore energije i efikasnu kogeneraciju V. br. 1281/2013, 06.11.2013. god. 	90/13
<ul style="list-style-type: none"> • Pravilnik o metodologiji o načinu utvrđivanja garantovanih otkupnih cijena električne energije iz postrojenja za korištenje obnovljivih izvora energije i efikasne kogeneracije 	50/14
<ul style="list-style-type: none"> • Pravilnik za mikropostrojenja obnovljivih izvora energije 	50/14

OKOLINSKI VODIČ ZA POLITIČARE

Naziv akta	Službene novine FBiH broj
• Pravilnik o metodologiji za utvrđivanje referentne cijene električne energije	50/14
• Pravilnik o obveznom udjelu i preuzimanju električne energije proizvedene iz obnovljivih izvora energije	50/14
• Pravilnika o stjecanju statusa kvalificiranog proizvođača električne energije	53/14
• Pravilnik za izdavanje dozvola	43/14
• Uredba o postupku, kriterijima, formi i sadržaju zahtjeva za izdavanje energetske dozvole za izgradnju novih i rekonstrukciju postojećih proizvodnih postrojenja	27/14
• Pravilnik o pregledu i usklađenosti projektne dokumentacije	58/14
• Odluka o jednokratnoj administrativnoj naknadi za obradu zahtjeva za dobijanje energetske dozvole	34/14
• Pravilnik o metodologiji za izračunavanje naknada za priključenje i definisanje rokova i uslova za priključak na distributivnu mrežu	89/14
• Opći uvjeti za isporuku električne energije	89/14
• Uputstvo o vođenju i ažuriranju registra projekata OIEiK	80/14
• Zakon o izdvajanju i usmjeravanju dijela prihoda preduzeća ostvarenog korištenjem hidroakumulacionih objekata	44/02 57/09
• Akcioni plan korištenja obnovljivih izvora energije u Federaciji Bosne i Hercegovine (APOEF),	48/14;

Pravilnici EE:

1. Pravilnik o tehničkim svojstvima sistema grijanja i hlađenja građevina („Sl. novine Federacije BiH", br. 49/09)
2. Pravilnik o tehničkim svojstvima sistema ventilacije, djelimične klimatizacije i klimatizacije u građevinama („Sl. novine Federacije BiH", br. 49/09)
3. Pravilnik o tehničkim propisima za toplotnu zaštitu objekata i racionalnu upotrebu energije („Sl. novine Federacije BiH", br. 49/09)
4. Pravilnik o energetsom certificiranju objekata („Sl. novine Federacije BiH", br. 50/10)
5. Pravilnik o uslovima za lica koja vrše energetska certificiranja objekata („Sl. novine Federacije BiH", br. 28/10, 59/11, 29/12, 89/14)
6. Smjernice za provođenje energijskog pregleda za nove i postojeće objekte s jednostavnim i složenim tehničkim sistemom (august 2009. godine)

Zakonska regulativa o koncesijama

Zakon o koncesijama FBiH („Službene novine FBiH", br. 40/02 i 61/06)

- Pravila o postupku dodjele koncesija („Službene novine FBiH", br. 68/06 i 87/11)
- Pravila o utvrđivanju naknade za koncesije („Službene novine FBiH", br. 67/06)
- Dokument o politici dodjele koncesija („Službene novine FBiH", br. 64/05)

Zakon o prostornom planiranju i korištenju zemljišta na nivou FBiH ("Službene novine FBiH", br. 2/06, 72/07, 32/08, 4/10, 13/10 i 45/10)

- Uredba o određivanju zahvata u prostoru i građevina za koje Federalno ministarstvo prostornog uređenja izdaje urbanističku

OKOLINSKI VODIČ ZA POLITIČARE

saglasnost i/ili lokacijsku informaciju („Službene novine FBiH“, br. 32/14)

- Pravilnik o geotehničkim istraživanjima i ispitivanjima te organizaciji i sadržaju misija geotehničkog inženjstva („Službene novine FBiH“, br. 60/09)

Zbog specifične zakonske regulative u FBiH po pitanju dodjele koncesija daje se pregled Zakona o koncesijama po kantonima/županijama:

1. Zakon o koncesijama „Sl. novine KS“, br. 27/11 i 15/13
2. Zakon o koncesijama – prečišćeni tekst „Sl. novine ZDK“, br. 5/03, 12/13 OUS, i 5/14
 - Pravilnik za ocjenu najpovoljnije ponude za dodjelu koncesija za istraživanje i eksploataciju mineralnih resursa „Sl. novine ZDK“, br. 3/03
 - Pravilnik za ocjenu najpovoljnije ponude za dodjelu koncesija na vodama i javnom vodnom dobru „Sl. novine ZDK“, br. 5/03
3. Zakon o koncesijama „Sl. novine TK“, br. 5/04, 7/05, 6/11, 1/13, 11/14
 - Pravila o utvrđivanju minimalnih naknada za koncesije „Sl. novine TK“ br. 7/09 i 15/12
 - Pravilnik o uspostavljanju i vođenju registra koncesija „Sl. novine TK“, br. 5/12
4. Zakon o koncesijama „Sl. novine SBK“, br. 8/09, 6/13 i 9/15
 - Pravilnik o načinu procjene najpovoljnije ponude za dodjelu koncesije iz nadležnosti Ministarstva privrede te dokumentaciji potrebnoj za postupak procjene „Sl. novine SBK“, br. 12/09
 - Pravilnik o registru ugovora o koncesijama „Sl. novine SBK“, br. 1/10 i 4/10
 - Pravilnik o načinu procjene najpovoljnije ponude za dodjelu koncesije iz nadležnosti Ministarstva šumarstva, poljoprivrede i vodoprivrede te o dokumentaciji potrebnoj za postupak procjene „Sl. novine SBK“, br. 4/10
5. Zakon o koncesijama „Sl. novine BPKG“, br. 5/03

- Odluka o dodjeli koncesije „Sl. novine BPKB“, br. 5/04 i 11/04
- 6. Zakon o koncesijama “Sl. glasnik USK”, br. 10/03, 7/09 i 19/13
 - Pravila o radu Komisije za koncesije Unsko-sanskog kantona “Sl. glasnik USK”, br. 4/11
- 7. Zakon o koncesijama Hercegovačko-neretvanskog kantona „Sl. novine HNK“, br. 1/13
 - Uredba o postupku dodjele koncesija „Sl. novine HNK“, br. 2/14
 - Uputstvo o sadržaju i načinu vođenja registra ugovora o koncesijama „Sl. novine HNK“, br. 3/04
- 8. Zakon o koncesijama „Nar. Novine ŽP“ 6/14
 - Pravila o radu Komisije za koncesije „Nar. novine ŽP“, 3/11
- 9. Zakon o koncesijama „Nar. Novine Kantona 10“, br. 14/03 o 8/08
 - Uredba o postupku za dodjelu koncesija „Nar. novine Kantona 10“, br. 4/04
 - Pravilnik o utvrđivanju koncesijske naknade „Nar. novine Kantona 10“, br. 3/06

Republika Srpska

Osnovni pravni dokument u Republici Srpskoj koji reguliše oblast OIE je Zakon o energetici. Ovaj dokument uređuje osnova energetske politike Republike Srpske, donošenje Strategije razvoja energetike, planova, programa i drugih akata za njeno sprovođenje, osnovna pitanja vezano za regulisanje i obavljanje energetske djelatnosti, korišćenje obnovljivih izvora energije i uslove za ostvarivanje energetske efikasnosti. Ovim zakonom propisano je da je korišćenje obnovljivih izvora energije i efikasne kogeneracije u Republici Srpskoj od opšteg interesa za Republiku. Strategijom razvoja energetike Republike Srpske do 2030. godine, koja je donesena u martu 2012. godine, definisani su strateški ciljevi i analizirani pravci razvoja u nekoliko scenarija, u ovoj oblasti uključujući i oblast obnovljivih izvora energije. S druge strane, oblast obnovljivih izvora energije detaljnije je definisana Zakonom o obnovljivim izvorima energije i efikasnoj kogeneraciji, kojim se uređuje planiranje i podsticanje proizvodnje i potrošnje energije iz obnovljivih izvora i u efikasnoj kogeneraciji, tehnologije za korišćenje obnovljivih izvora energije, mjere podsticaja za proizvodnju električne energije korišćenjem obnovljivih izvora energije i u efikasnoj kogeneraciji, sprovođenje sistema podsticanja proizvodnje energije iz obnovljivih izvora i izgradnja postrojenja za proizvodnju električne energije iz obnovljivih izvora energije i druga pitanja od značaja za ovu oblast.

Nacionalna politika za obnovljive izvore energije u Republici Srpskoj, uključuje strateški, planski, zakonski i regulatorni okvir.

Naziv akta	Službeni glasnik RS broj
Zakon o energetici	49/09
<ul style="list-style-type: none"> • Strategija razvoja energetike Republike Srpske do 2030 godine. 	
Zakon o obnovljivim izvorima energije i efikasnoj kogeneraciji	39/13, 108/13 i 79/15
Zakon o energetskej efikasnosti	59/13
<ul style="list-style-type: none"> • Pravilnik o podsticanju proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora i u efikasnoj kogeneraciji 	114/13 88/14 43/16
<ul style="list-style-type: none"> • Odluka o visini garantovanih otkupnih cijena i premija za električnu energiju proizvedenu iz obnovljivih izvora ili u efikasnoj kogeneraciji 	116/13 88/14 14/16
<ul style="list-style-type: none"> • Odluka o visini naknade za podsticanje proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora ili u efikasnoj kogeneraciji 	116/13 4/15 14/16
<ul style="list-style-type: none"> • Pravilnik o izdavanju serifikata za proizvodna postrojenja koja proizvode električnu energiju koristeći obnovljive izvore energije ili u efikasnoj kogeneraciji 	112/13
<ul style="list-style-type: none"> • Pravilnik o izdavanju garancija o porijeklu električne energije 	01/14
<ul style="list-style-type: none"> • Pravilnik o uslovima za priključenje elektrana na elektrodistributivnu mrežu Republike Srpske – Odluka RERS 	
<ul style="list-style-type: none"> • Akcioni plan Republike Srpske za korišćenje obnovljivih izvora energije 	45/14 i 111/15
<ul style="list-style-type: none"> • Uputstvo o vođenju registra projekata iz obnovljivih izvora energije i u efikasnoj kogeneraciji 	76/13

OKOLINSKI VODIČ ZA POLITIČARE

Naziv akta	Službeni glasnik RS broj
Zakon o električnoj energiji	08/08
Zakon o električnoj energiji.– prečišćeni tekst	34/09 92/09 01/11
• Uredba Vlade Republike Srpske o planiranju proizvodnje i potrošnje energije iz obnovljivih izvora	02/14
• Uredba Vlade Republike Srpske o proizvodnji i potrošnji energije iz obnovljivih izvora i kogeneracije	28/11

Zakonska regulativa o koncesijama

Naziv akta	Službeni glasnik BD broj
Zakon o koncesijama	59/13
• Dokument o politici dodjele koncesija	31/06
• Pravilnik o postupku ustupanja ugovora o koncesiji i promjeni vlasničke strukture koncesionara	65/14
• Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja registra ugovora o koncesijama	65/14
• Uputstvo za procjenu postojanja javnog interesa kod samoinicijativne ponude	103/05
• Pravilnik o postupku prenosa ugovora o koncesiji i prenosu vlasničkih prava koncesionara	60/11 i 89/11
• Pravilnik o utvrđivanju kriterijuma za određivanje koncesione naknade	45/07, 63/07 i 101/07
Zakon o uređenju prostora i građenju	40/13

Distrikt Brčko

Naziv akta	Službeni glasnik BD broj
Zakon o električnoj energiji	36/04, 28/07, 61/10 i 4/13
<ul style="list-style-type: none">Akcioni plan energetske održivosti razvoja Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine (od 18.05.2015. god)	
Zakon o koncesijama	41/06 19/07 02/08
Zakon o prostornom planiranju i građenju	29/08

REGIONAL EDUCATION AND INFORMATION CENTRE
FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN SOUTH-EAST EUROPE
REGIONALNI CENTAR ZA OBRAZOVANJE I INFORMISANJE
IZ ODRŽIVOG RAZVOJA ZA JUGOISTOČNU EVROPU

RE
IC

Konrad
Adenauer
Stiftung

Raspoloživo na: www.reic.org.ba